

Veřejní notáři na meziválečné Podkarpatské Rusi

David Hubený

Oddělení archivních fondů z let 1918–1992 Národního archivu ČR

E-mail: david.hubeny@na.gov.cz

ORCID: 0000-0002-6680-7152

Public Notaries in Interwar Subcarpathian Ruthenia

Abstract:

As in many other areas of the administration of Subcarpathian Ruthenia, in the area of justice, a number of temporary measures persisted, which proved to be long-term, but mainly functional, even if they did not fully satisfy the call for the fulfillment of autonomous status. In the case of public notaries, this was also mostly due to the fact that an independent organizational arrangement would not be practical and viable, considering the size and population of the given territory. Therefore, the public notaries of Subcarpathia were initially administered by the Košice judicial board, or rather by the local high court, and later joined the organization of Slovak public notaries. Looking at the biographies of many public notaries, one cannot help but get the impression that in the case of appointment to the position, it was a reward for previous political or official activity in favor of Czechoslovakia or the promotion of Slavic reciprocity, sometimes, on the contrary, it could be a saturation of a not entirely reliable public figure. Although, considering the very small number of notaries, it might seem that in the conditions of Subcarpathian Ruthenia it was a lucrative position ensuring more than a decent income, most of the public notaries there got into financial problems in the first half of the thirties, and even in times of boom not all positions were economically advantageous enough to ensure their holders a sufficient livelihood. Knowing this fact, it is clear how very poor Subcarpathian Ruthenia was and how desperate the situation of the vast majority of the local population was.

Keywords: Czechoslovakia; Subcarpathian Ruthenia; legislation; public notaries

Klíčová slova: Československo; Podkarpatská Rus; legislativa; veřejní notáři

DOI: 10.14712/2464689X.2026.555

Úvod a rozbor pramenů a literatury

Dějiny justiční správy na Podkarpatské Rusi jsou dosud prakticky nestudovaným tématem, ke kterému teprve nedávno vzniklo několik dílčích odborných studií¹ a jen o něco málo více popularizačních textů,² z nichž se jeden týkal veřejných notářů na Podkarpatské Rusi.³ Výrazněji se jich dotkl Marian Mikl ve své monografii o slovenských veřejných notářích.⁴ Pominout pak nelze dobovou literaturu, zejména oborový časopis České právo vydávaný Spolkem notářů československých.

Předložená studie se věnuje právě tomuto početně (nikoliv však významem) nejmenšímu oboru justiční správy a je vystavěna především na důkladném archivním výzkumu. Základním zdrojem poznání byl archivní fond Ministerstvo spravedlnosti uložený v pražském Národním archivu, kde jsou dochovány podklady k různým aspektům jmenování a zřizování nových pozic veřejných notářů. V tomto archivu pak byly využity různé části rozsáhlého fondu Policejní ředitelství Praha II., který poskytl jednak množství osobních údajů, ale i několik fotografií.

V Archivu Národního muzea se v osobním fondu Hajn Antonín podařilo dohledat několik osobních žádostí veřejných notářů ve vztahu k původci fondu, význačnému činovníkovi a poslanci národnědemokratické strany, který byl aktivní ve stranické podkarpatoruské komisi.

Zcela zásadní pro prohloubení znalosti zázemí a osudů jednotlivých veřejných notářů je fond „Správny výbor spojených verejnonotářských komôr na Slovensku“ uložený ve Slovenském národním archivu, neboť obsahuje personální složky mnohých podkarpatoruských veřejných notářů a kandidátů veřejného notářství.

Ve Státním archivu Zakarpatské oblasti se čerpalo z fondu 29, který schraňuje písemnosti vzniklé z činnosti prezidia Civilní správy Podkarpatské Rusi.

Ostatní archivy a archivní fondy byly využity jen doplňkově, byť často přinesly vítané informace a napomohly k získání celkového pohledu.

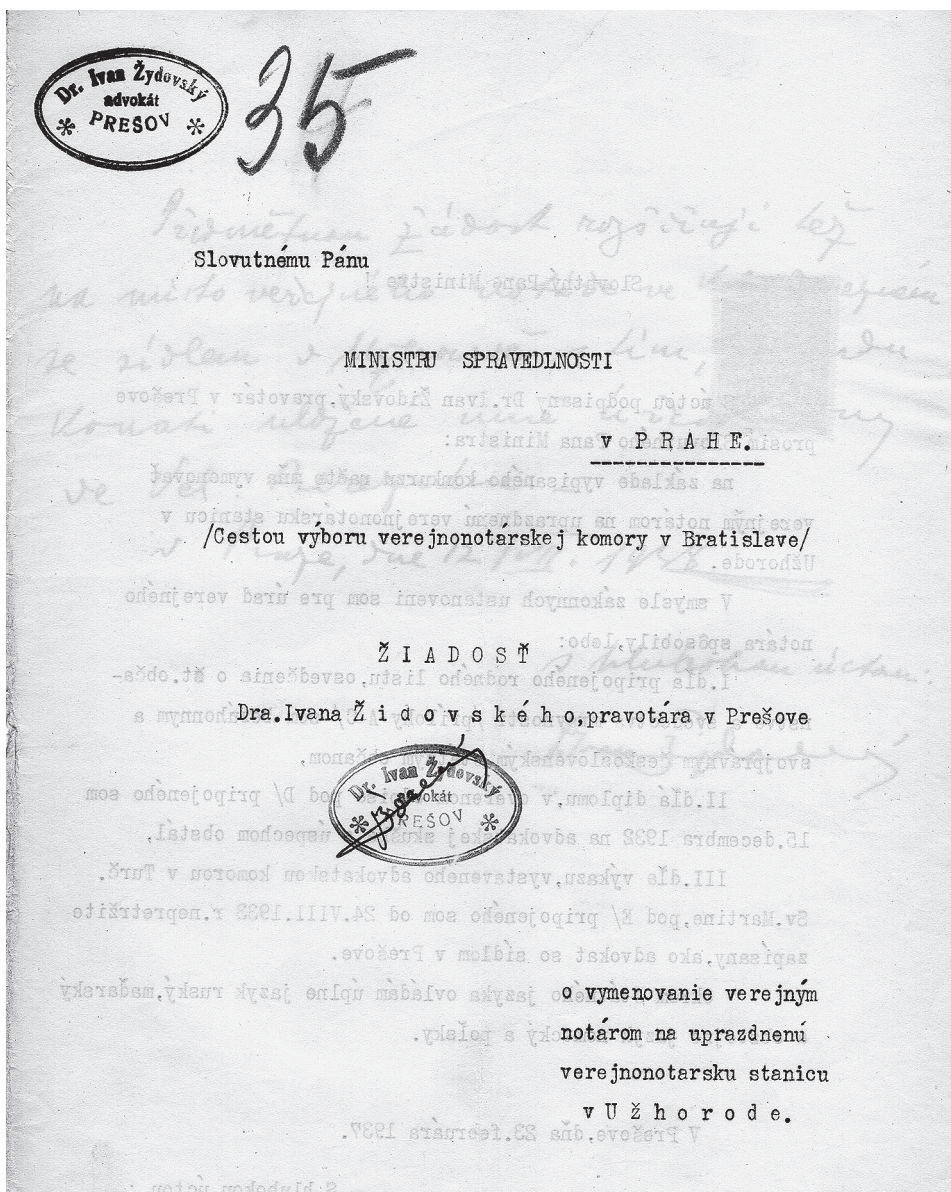
Osobní jména veřejných notářů jsou uváděna v jejich nejčastěji používané podobě ať již v archiváliích či odborné literatuře, pokud se o nich zmiňuje, přičemž je nutno

¹ HUBENÝ, D. Prověřování nestrannosti justice na Podkarpatské Rusi košickým vrchním soudem. In: VÖRÖS, L. a kol. *Politická korupcia na území Slovenska a Čiech v 19. a 20. storočí*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV; Historický ústav SAV, 2020, s. 293–313; HUBENÝ, D. Podkarpatská Rus v československé ústavě a na Ústavním soudu. *Právněhistorické studie*, 2021, roč. 51, č. 2, s. 73–87; HUBENÝ, D. Počátky podkarpatoruského oddělení u košické soudní tabule. In: *Arkasivs 'ki čytannja: istroryčni a krajeznavči doslidžennja: vykylyky a perspektyvy materialy XI mižnarodnoj naukovo-praktyčnoji konferencyji 21–23 travnja 2021 r.* Mykolajiv: MNU imeni V. O. Cuchomlyns'kogo, 2021, c. 59–62; HUBENÝ, D. Konstantin Petrovič Mačik – viceprezident košické soudní tabule a přednosta jejího podkarpatoruského oddělení. In: ŠVORC, P. – KOVAL, P. (eds.). *Multietnicita periferií – destabilizačný faktor medzivojnového Československa?* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2022, s. 79–90.

² HUBENÝ, D. „Bditi nad zachovániím zákona“. Československá justiční správa na Podkarpatské Rusi. Část I. *Podkarpatská Rus. Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi*. 2021, č. 4, s. 11; Část II., 2022, č. 1, s. 12; Část III., 2022, č. 3, s. 10. Část IV., 2022, č. 4, s. 9; Část V., 2023, č. 1, s. 9. Část VI., 2023, č. 2, s. 10; Část VII., 2024, č. 2, s. 10; Část VIII., 2024, č. 3, s. 11; Část IX., 2024, č. 4, s. 9; Část X., 2025, č. 1, s. 11.

³ HUBENÝ, D. „Bditi nad zachovániím zákona“. Československá justiční správa na Podkarpatské Rusi. Část X. *Podkarpatská Rus. Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi*, 2025, č. 1, s. 11.

⁴ MIKL, M. *Notárstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012.

Obrázek 1: Ukázka rozdílnosti používaného příjmení v textu razítka a dokumentu v žádosti o veřejnotářské místo z roku 1937. SNA, fond Správný výbor, kart. 9.

připomenout, že mnozí používali i několik variant na jednom a téže dokumentu, popř. jména upravovali podle zvoleného jazyka textu.

Velmi děkuji kolegům ze Slovenského národního archivu, kteří mi zpřístupnili celý nezpracovaný archivní fond „Správný výbor spojených verejnonotářských komôr na Slovensku“. Bez jejich vstřícnosti by celá studie nemohla dosáhnout níže představené hloubky poznání. Za pomoc při dohledávání dalších osudů Julie Ježkové-Hassaiové děkuji Mgr. Pavlovi Černému ze Státního okresního archivu Klatovy.

Legislativa

Pomineme-li krátké období koncem padesátých let 19. století, kdy na krátkou dobu platil v Uhersku rakouský notářský řád a existovali i notáři,⁵ kteří v Uhersku skončili spolu s bachovským absolutismem, tak od poloviny šedesátých let 19. století se objevovaly požadavky a snahy o jejich znovuzavedení,⁶ které vyvrcholily v roce 1874, kdy byl přijat příslušný zákonný článek XXXV o královských veřejných notářích, jejichž funkci vykonávala již od středověku existující tzv. hodnověrná místa.⁷ Ta se zavedením veřejných notářů začala pozbývat na svém významu. Uvedený zákonný článek XXXV se připravoval od roku 1870, ale k projednání došlo až v prosinci 1874 s tím, že platit měl od 1. května 1875, ale nakonec bylo určeno zákonným článkem XXXI/1875, že veřejnonotářská norma vstoupí v účinnost až od 1. srpna 1875. V roce 1886 proběhla novelizace za pomoci zákonného článku VII, který reagoval na některé zjištěné praktické nedostatky. Veřejné notáře jmenoval ministr spravedlnosti, který po slyšení notářské komory určoval počet a sídla veřejných notářů. Notářem se mohl stát jen plnoletý bezúhonný uherský státní občan znalý maďarštiny, který vykonal advokátní a soudcovské zkoušky. Zájemce musel dokázat, že byl tři roky praktikantem u veřejného notáře. Každý veřejný notář se povinně stal členem notářské komory,⁸ jejichž počet a sídla opět určoval ministr spravedlnosti. Komora musela mít nejméně 15 členů a skládala se z předsedy, čtyř řádných členů a dvou náměstků. Na valném shromáždění se tito činovníci volili tajným hlasováním na jeden rok. Komora hlavně řešila spory notářů s klienty a samozřejmě zastupovala notářský stav navenek. Notáři směli úřadovat jen v obvodu té soudní stolice, v níž měli sídlo; notáře

⁵ GÁBRIŠ, T. Vytvorenie verejnonotárskej právnickej profesie v Uhorsku 19. storočia. In: BRTKO, R. a kol. *Notárstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*. Praha: Leges, 2017, s. 119.

⁶ Podrobněji viz GÁBRIŠ, T. Vytvorenie verejnonotárskej právnickej profesie v Uhorsku 19. storočia. In: BRTKO, R. a kol. *Notárstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*. Praha: Leges, 2017, 129–130.

⁷ K vývoji notářství v Uhersku viz GÁBRIŠ, T. – VALOVÁ, K. *Advokácia a notárstvo v ústavnom štáte. Vzťah dvou právnických profesií na Slovensku*. Praha: C. H. BECK SK, 2022, s. 89–109. K hodnověrným místům zvláště pak viz GREGOR, M. Vývoj hodnověrných miest v Uhorsku. In: BRTKO, R. a kol. *Notárstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*. Praha: Leges, 2017, 87–101. Zde též odkazy na další literaturu.

⁸ Dle vědomostí pražského Ministerstva spravedlnosti zasahovaly za uherské éry na území pozdější československé Podkarpatské Rusi dvě notářské komory – západní část spadala pod košickou notářskou komoru a východní měla být pod komorou v Marmarošské Sihoti či Debrecině (Národní archiv, fond Ministerstvo spravedlnosti /dále NA, fond MS/, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1). Soudobí slovenští badatelé tento údaj rektifikovali na komoru v Sátoraljaújhely (MIKL, M. Vývoj inštitúcie notárstva na území dnešného Slovenska v období rokov 1874 až 1993. In: BRTKO, R. a kol. *Notárstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*. Praha: Leges, 2017, pozn. č. 17 na s. 141 a NEMEC, R. (Veřejné) Notárstvo v Československu do roku 1949. In: BRTKO, R. a kol. *Notárstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*. Praha: Leges, 2017, pozn. č. 46 na s. 175 a 176).

nešlo přeložit. Naopak klienti si mohli vybrat, kterého veřejného notáře využijí. Notáři měli právo vzdalovat ze svého úřadu bez svolení maximálně na tři dny. Delší dobu museli hlásit předsedovi komory a v případě doby přesahující osm dní již museli mít povolení. Komora schvalovala vzdání se nejvýše na šest týdnů, delší dobu pak ministr spravedlnosti. Nedovolená absence mohla vést ke zbavení úřadu. Nemocného či nepřítomného notáře zastupoval jeho náměstek, popř. jiný veřejný notář, anebo předseda příslušného soudu. K notářským úkolům patřilo sepsování veřejných listin, posledních vůlí, úschova listin, dědické záležitosti a výkon dalších úkonů.⁹ Působení notářů ovlivnil též zákonný článek XVI/1894 o pozůstalostním řízení,¹⁰ ale i další normy.¹¹ Kromě toho existovaly i různé úvahy o úpravě notářství.¹²

Zánik habsburského soustátí a připojení Podkarpatské Rusi k Československu přinesl další legislativní vývoj. Zákonem č. 155/1919 Sb. z. a n. bylo určeno, že notáři musí složit přísahu státu a došlo k určení formy používání úřední pečete a zavedení jednotné hodnoty notáře. V oblasti uherské právní tradice se však jednoslovný název neujal a užíval se dvouslovný název veřejný notář, čemuž se občas přizpůsobovaly i další předpisy. Důvodem této terminologické odchylky bylo hlavně to, že se jednalo o jednoznačné odlišení¹³ od obecních a obvodních notářů náležejících k veřejné správě.¹⁴ S ohledem na probíhající boje s Maďary byla zákonem č. 599/1919 Sb. z. a n. prodloužena lhůta ke složení přísahy a ministři spravedlnosti umožnil zbavit úřadu notáře, pokud pozbyl důvěry, popř. mohl být přeložen na jiné služební místo. Naopak veřejných notářů se netýkal zákon č. 13/1920 Sb. z. a n. a související nařízení vlády č. 34/1920 Sb. z. a n., které se týkalo obecních a oblastních notářů a složení služební přísahy.¹⁵

Zákon č. 305/1921 Sb. z. a n. přinesl ministři spravedlnosti právo zbavovat úřadu veřejného notáře osoby nezpůsobilé vykonávat úřad. Postižený mohl podat u ministerstva rozklad do 14 dnů, který neměl odkladný účinek, a stejně o něm rozhodoval ministr. Proti každému rozhodnutí bylo možné si stěžovat u Nejvyššího správního soudu (§ 1). Ministr mohl ze služebních důvodů nařídít přeložení na jiné místo (§ 2). Obě tato mimořádná oprávnění (odstranění a přesunutí) byla časově omezena na jeden rok (§ 1 a 2). Zákon

⁹ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 11–15, 19; SALAMON, F. X. Päťdesiatročné jubileum verejného notárstva na Slovensku. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1925, roč. VII., č. 5, s. 35–37.

¹⁰ HARTMANN, A. *Advokátní a notářská sazba a soudní poplatky*. Druhé, rozmnožené vydání. Praha: Československý Kompas, 1930, s. 35.

¹¹ Podrobněji viz GÁBRIŠ, T. Vytvorenie verejnonotárskej právnickej profesie v Uhorsku 19. storočia. In: BRTKO, R. a kol. *Notářstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*. Praha: Leges, 2017, s. 131–133.

¹² Podrobněji viz GÁBRIŠ, T. – VALOVÁ, K. *Advokácia a notářstvo v ústavnom štáte. Vzťah dvou právnických profesií na Slovensku*. Praha: C. H. BECK SK, 2022, s. 115–117.

¹³ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 54; Veřejní notáři na Slovensku. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1922, roč. IV., č. 3, s. 22.

¹⁴ K obvodním a obecním notářům podrobněji viz KUNDEROVÁ, D. Obecné a obvodné notářské úřady před rokem 1918 a v 1. ČSR. Porovnanie ich vývoja a zmeny ich pôsobnosti. In: *Začleňovanie Slovenska do Československej republiky (s dôrazom na formovanie štátnych orgánov)*. Bratislava: Slovenský národný archív, 2018, s. 61–63; SZEKERESOVÁ – KOVÁČSOVÁ, J. Obecné a obvodné notářské úřady v letech 1918–1945. In: *Začleňovanie Slovenska do Československej republiky (s dôrazom na formovanie štátnych orgánov)*. Bratislava: Slovenský národný archív, 2018, s. 64–67.

¹⁵ K četným dotazům. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1920, roč. I., č. 10, s. 10.

č. 267/1923 Sb. z. a n. posilnil kompetence veřejných notářů, neboť umožnil notářům sepisovat podání pro úřady a speciálně pro soudy pak podání v nesporném řízení, jakož i sepisovat soukromé listiny.

Koncem roku 1925 zkoumalo unifikační ministerstvo možnost prohlásit veřejné notáře za orgány státní správy, neboť se notáři na Slovensku a Podkarpatské Rusi „stali nadmíru vlivným a důležitým činitelem i v ohledu politickém”.¹⁶ Instituce veřejných notářů naby-la tu v pravdě významu celostátního.^{17, 18} Notáři tak měli být jmenováni celou vládou. Sami notáři souhlasili s tím, aby byli jmenováni vládou či přímo prezidentem republiky i s ohledem na obdobná řešení v severní, západní i jižní Evropě. Proti se však postavilo Ministerstvo spravedlnosti s tím, že výběr vhodných osob je již ošetřen dosavadní úpravou a zbývající ministerstva se různě přiklonila na jednu či druhou stranu. Ministerstvo spravedlnosti ve výsledku stáhlo uvedenou otázku z jednání vlády v lednu 1926.¹⁹ Jazykové nařízení č. 17/1926 Sb. z. a n. ve svém čl. 3, odst. 3 stejně zařadilo veřejné notáře mezi orgány veřejné správy a poskytlo návod k další jazykové praxi při výkonu veřejnootářských služeb.

Od roku 1926 (nařízení vlády č. 50) se zavedla evidence závětí sepsaných u soudů a veřejných notářů. Další vládní nařízení č. 160/1928 Sb. z. a n. určilo postup při přijímání depozit a roli správního výboru spojených veřejnootářských komor. Opatření Stálého výboru Národního shromáždění č. 285/1938 Sb. z. a n. umožnilo valnému shromáždění veřejných notářů za účelem zaopatření notářů a kandidátů notářství v invaliditě, stáří a pozůstalých zřídit za souhlasu resortního ministerstva příslušný fond.

Během existence republiky došlo též k úpravě notářského tarifu²⁰ s ohledem na poválečný rozvrat,²¹ kdy pro Slovensko a Podkarpatskou Rus ještě stačilo vejít v platnost nařízení uherského ministerstva spravedlnosti z roku 1918.²² Nejprve se zákonem č. 600/1919 Sb. z. a n. dosáhlo zrušení nemožnosti měnit notářskou sazbu jinak než zákonem a příslušná pravomoc se přenesla na resortní ministerstvo. Nařízeními vlády č. 273/1921 a 218/1922 Sb. z. a n. byly upraveny sazby pro oblast uherské právní tradice. Vládním nařízením č. 102/1923 a zákonem č. 54/1925 Sb. z. a n. byly upraveny poplatky. Při těchto jednáních byli aktivní zejména notáři z historických zemí.²³ V souvislosti s příjmy lze zmínit, že všichni podkarpatoruští notáři spadali pod berehovský berní úřad.²⁴

¹⁶ Podtržený text v originále vyveden proložením.

¹⁷ Podtržený text v originále vyveden proložením.

¹⁸ NA, fond Předsednictvo ministerské rady (dále PMR), kart. 3137, sign. 568.

¹⁹ NA, fond PMR, kart. 3137, sign. 568.

²⁰ K tomu podrobněji viz HARTMANN, A. *Advokátní a notářská sazba a soudní poplatky*. Druhé, rozmnožené vydání. Praha: Československý kompas, 1930, s. 34–40.

²¹ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notářská komora Slovenskej republiky, 2012, s. 160–161.

²² HARTMANN, A. *Advokátní a notářská sazba a soudní poplatky*. Druhé, rozmnožené vydání. Praha: Československý kompas, 1930, s. 35.

²³ HARTMANN, A. *Advokátní a notářská sazba a soudní poplatky*. Druhé, rozmnožené vydání. Praha: Československý kompas, 1930, s. 35 a NA, fond MS, kart. 247, sign. Not 1.

²⁴ *Statistika stavu notářského (veřejných notářův) a jeho organizací v republice Československé. Stav 15. listopadu 1928*. Praha: Sekretariát Notářské komory, 1928, s. 34.

Po dosažení samostatného státu nastal problém s tím, že mnozí dosavadní veřejní notáři neovládali státní jazyk.²⁵ Jazyková otázka se stala bohatým předmětem různých pojednání, zejména však s ohledem na situaci v historických zemích, a tedy i z pera tamních notářů.²⁶ Mnohem horší bylo, že jen menšina veřejných notářů v oblasti uherské právní tradice náležela k jiné než maďarské národnosti. Proto bylo zákonem č. 196/1919 Sb. z. a n. umožněno stát se notářem těm žadatelům, kteří příslušné zkoušky vykonali před 28. říjnem 1918 v historických zemích. Tím se mohli žadatelé z českých zemí stávat notáři na Slovensku a Podkarpatské Rusi.²⁷ S ohledem na vládní nařízení č. 657/1920 Sb. z. a n. došlo v roce 1921 ke kontrole používaných pečeti, které dle hlášení košické soudní tabule odpovídaly předpisům.²⁸ Samo nařízení se však stalo terčem kritické poslanecké interpelace, že porušuje jazykový zákon č. 122/1920 Sb. z. a n., ale vláda tuto interpretaci odmítla.²⁹

Při jmenování se zohledňovala i vojenská válečná služba.³⁰ Veřejní notáři pak mohli být členy Národního shromáždění.³¹ Pokud proti notáři nebo kandidátovi notářství byla podána majetkoprávní žaloba, měly soudy o tom vyrozumět příslušnou notářskou komoru, u níž byl zapsán.³²

Přes četné legislativní úpravy nastupovaly určité praktické problémy způsobené přetrvávajícím právním dualismem, např. kandidát veřejného notářství Michal Uscký působící v oblasti uherské právní tradice se obtížně domáhal možnosti složit notářskou zkoušku u brněnského vrchního soudu, aby měl praktickou zkušenost i s právem z historických zemí.³³

Postavení kandidátů notářství v oblasti uherské právní tradice bylo svízelné, neboť ministr spravedlnost nebyl při jmenování vázán návrhem notářské komory a nemusel zohledňovat ani kandidáty veřejného notářství. To pochopitelně bylo předmětem kritiky s tím, že za Uherska byly tyto pozice de facto sinekury a za republiky se situace o moc nezměnila. Zcela otevřeně pak byl kritizován případ někdejšího župana Jana Želtvaye,

²⁵ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 41.

²⁶ Např. ČULÍK, J. Notářstvo v jazykovém nařízení. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1926, roč. VIII., č. 2, s. 9–14; ČULÍK, J. Notářstvo v jazykovém nařízení. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1926, roč. VIII., č. 2, s. 24–25; LISKA, E. Jazykový zákon a notářstvo. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1926, roč. VIII., č. 4–5, s. 33–37, 45–50; Projev čsl. notářů o menšinovém právu jazykovém. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1929, roč. XI., č. 2, s. 18; ČULÍK, [J.] Jazykové směrnice při úřadování notářů. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1930, roč. XII., č. 2, s. 10–13; Směrnice pro jazykové úřadování notářů. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1930, roč. XII., č. 2, s. 15; VAVROUCH. Jazykové směrnice notářské. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1930, roč. XII., č. 3–5, s. 20–22, 29–30, 36–38.

²⁷ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 54.

²⁸ NA, fond MS, kart. 245, sign. Not.

²⁹ Podrobněji viz NA, fond MS, kart. 244, sign. Not.

³⁰ Vojenská válečná služba. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1929, roč. XI., č. 7, s. 61.

³¹ Či může být veřejný notář členom Národného shromáždienia? *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1927, roč. IX., č. 6, s. 49.

³² *Věstník Ministerstva spravedlnosti (dále VMS)*, 25. září 1928, roč. X., č. 9, s. 184.

³³ Archiv Národního muzea (dále ANM), fond Hajn Antonín, kart. 211, inv. č. 5830.

který, když mu nebyla po reformě státní správy svěřena župa, dostal pozici veřejného notáře. Dotyčný se tím prý ani nijak netajil.³⁴

Celkově lze převzít hodnocení, že: „Notářství bylo ve své podstatě svobodné povolání, sice s určitými známkami oficiality (sepisování veřejných listin, ověřování, osvědčování) a s funkcí pomocného státního orgánu (soudní komise). Též tato jednání, která notáři prováděli jako pomocný orgán soudu, jako soudní komisaři, byla notářům účastníky, a nikoliv státem placena. V té době platil pro notáře ‚numerus clausus‘ a počet sa sídla notářů byla pevně stanovena ministerstvem spravedlnosti“, jehož ministr notáře jmenoval a držel nevyšší dozor v oboru notářství. V případě agendy soudně komisařské, přináležel dozor krajským a vrchním soudům. V dalších oblastech pak notářským komorám.³⁵

Notářská správa a samospráva

Na Ministerstvu spravedlnosti se osobními záležitostmi notářů zabýval I. odbor, kdy jeho III. oddělení mělo v gesci notáře na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Notářský řád pak byl svěřen III. odboru, resp. XI. oddělení, ale během první republiky se jej nepodařilo připravit. Dozorčí právo bylo svěřeno zmocněncům ministra, kteří nebyli zařazeni do jednotlivých odborů.³⁶ Agendu spojenou s Podkarpatskou Rusí obvykle řešil Josef Křepinský.³⁷

Ministerstvo dávalo notářům nejen administrativní rámec, ale i např. různá doporučení – praktická i kulturní. Notářům byly doporučovány konkrétní pásky do strojů, jejichž barvivo se považovalo za nesmazatelné či jen obtížně smazatelné, které byly dle sdělení Ministerstva průmyslu, obchodu a živností k dostání pod názvem „dokumentní pásky“ u firem Gamma v Roztokách u Prahy, A. Leonhardi v Podmoklech a G. Wagner, továrna na barvy v Českých Budějovicích,³⁸ ale i dalších podniků.³⁹

Československý Červený kříž oslovil Ministerstvo spravedlnosti, aby notáři při různých úkonech vybízeli k příspěvkům této humanitární organizaci. Ministerstvo spravedlnosti koncem února 1925 vyhovělo.⁴⁰ Podobně se notářům opakovaně doporučovalo kladně reagovat na žádosti o dary pro Masarykovu ligu proti tuberkulóze.⁴¹ Vezmeme-li v úvahu zanedbaný stav zdravotní a sociální správy na Podkarpatské Rusi, tak takové nabádání bylo obzvláště vhodné, stejně tak bylo příhodné navádění význačných osobností, aby pamatovaly na Literární archiv Národního muzea v Praze při odkazování literárních pozůstalostí.⁴²

³⁴ Dr. K. Kandidáti veřejného notářství na Slovensku a Podkarpatské Rusi. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1927, roč. IX., č. 6, s. 49.

³⁵ BRÁZDA, J. – BÉBR, R. – ŠIMEK, P. *Notářství. Jeho vývoj, organizace a pravomoc (Srovnávací studie)*. Praha: Academia, 1976, s. 47.

³⁶ Podrobněji k tomuto projektu viz BALÍK, S. a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. Praha: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, s. 121–123.

³⁷ K této osobnosti viz Hubený, D. „Bdít nad zachováním zákona“. *Československá justiční správa na Podkarpatské Rusi. Část I. Podkarpatská Rus. Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi*, 2021, č. 4, s. 11.

³⁸ *VMŠ*, 31. října 1928, roč. X., č. 10, s. 215–216.

³⁹ *VMŠ*, 15. října 1929, roč. XI., č. 10, s. 188; 16. srpna 1930, roč. XII., č. 6–7, s. 139.

⁴⁰ Společnost Československého Červeného kříže. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1925, roč. VII., č. 1, s. 7.

⁴¹ Např. Masarykova Liga proti tuberkulóze. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1926, roč. VIII., č. 2, s. 19 a Masarykova liga proti tuberkulóze. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1933, roč. XV., č. 2, s. 15.

⁴² Literární archiv Národního muzea v Praze. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1929, roč. XI., č. 3, s. 27.

Určitý chaos do záležitostí veřejných notářů vnesl zákon č. 167/1920 Sb. z. a n., který zapříčinil ztrátu autonomie veřejných notářů drženou na základě zákonného článku XXXV/1874. Šlo o to, že zákon č. 167/1920 Sb. z. a n. se vztahoval nejen na veřejné notáře, ale též na advokáty. Hlavně však sloučil bratislavskou a košickou veřejnonotářskou komoru a do čela stanovil správní výbor, přičemž nařízení vlády č. 3/1921 Sb. z. a n. určilo za sídlo správního výboru Bratislavu. Veřejní notáři si tak na základě výše uvedeného zákonného článku nemohli každoročně volit vedení vlastní komory. Nepřekvapí proto, že se z řad notářů ozýval požadavek na zrušení zákona č. 167/1920 Sb. z. a n., neboť zatímco u advokátů patrně i ve třicátých letech převažovali Maďaři jak na Slovensku a Podkarpatské Rusi, tak u veřejných notářů měl ve třicátých letech převahu již element slovanský.⁴³ Stav nuceného sjednocení byl více či méně otevřeně kritizován slovenskými kolegy, konkrétně veřejným notářem a poslancem Michalem Slávikem.⁴⁴

Zákon č. 167/1920 Sb. z. a n. však zcela ignoroval Podkarpatskou Rus a funkci notářské komory na Podkarpatské Rusi vykonával v zastoupení ministra spravedlnosti jako nejvyššího dohledacího orgánu referent pro soudnictví Civilní správy Podkarpatské Rusi. Tento referát pak zanikl k 29. prosinci 1928. Výkon funkce spočíval v evidenci věcí notářů a podávání zpráv o žadatelích. Nevykonával však disciplinární pravomoc, která podle zákonného článku XXXV/1874 nepříslušela ani ministrovi spravedlnosti, nýbrž zvláštnímu disciplinárnímu soudu u notářské komory. Po zániku pozice referenta pro soudnictví přešlo toto pověření via facti na Vrchní soud v Košicích, resp. na jeho prezidium.⁴⁵ Uvážíme-li však, že se v Uhersku diskutovalo, zda je vůbec potřeba veřejných notářů, které advokáti vnímali jako nevíтанou konkurenci,⁴⁶ je použití jednoho zákona na sloučení komor advokátů a komor veřejných notářů svým způsobem kouzlem nechtěného, ale hlavně potvrzením významu veřejných notářů.

Na začátku roku 1922 se diskutovala osnova zákona o zřízení notářské komory pro Podkarpatskou Rus. Ministerstvo pro sjednocení zákonů nevyjádřilo během meziresortního připomínkového řízení žádné připomínky, ale jelikož na Předsednictvo ministerské rady návrh z dílny Ministerstva spravedlnosti nikdy nedorazil, nebylo o čem dále jednat.⁴⁷

Na podzim 1924 požádal guvernér Podkarpatské Rusi, aby bylo zváženo vypsání výběrových řízení na volná místa veřejných notářů, ale před jejich obsazením, aby byl požádán o posudek na podané žádosti. Ještě před vyhlášením konkursu se zvažovalo, zda by nemělo dojít k rozšíření jejich počtu, konkrétně tam, kde sídlily okresní soudy. Stejně tak se mělo promyslet zřízení samostatné komory pro Podkarpatskou Rus. K jejímu vzniku však stále chybělo šest míst a z devíti pozic již existujících byla obsazena jen ta, která byla finančně výnosná. Na druhou stranu, zřízením míst notářů ve všech sídlech okresních soudů a zdvojením notářů v Užhorodě, Mukačevu a Berehově by se došlo k naplnění minimálního požadavku notářů na samostatnou komoru. Uvažovalo se též v tom směru, že stačí jen zřídit tato

⁴³ SLÁVIK, M. Autonomia veřejných notářů na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. *Právný obzor*, 1936, roč. XIX., s. 329–330.

⁴⁴ Např. SLÁVIK, M. Verejné notárstvo na Slovensku. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1928, roč. X., č. 8, s. 65–66.

⁴⁵ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁴⁶ Podrobněji viz GÁBRIŠ, T. – VALOVÁ, K. *Advokácia a notárstvo v ústavnom štáte. Vzťah dvou právnických profesii na Slovensku*. Praha: C. H. BECK SK, 2022, s. 118–124.

⁴⁷ NA, fond PMR, kart. 568, sign. 1408.

místa, nikoliv obsadit. Obsazena by byla jen ta místa, která by zajišťovala slušný příjem. Ve výsledku by však v rámci komory, která měla mít sedm až devět funkcionářů, měl prakticky každý podkarpatoruský notář nějakou funkci... Příslušný návrh měla zpracovat košická soudní tabule, která však v březnu 1925 musela být urgována resortním ministerstvem o jeho dodání v důsledku upomínky ze strany guvernéra Podkarpatské Rusi Ministerstvu spravedlnosti.⁴⁸ Košická soudní tabule soudila, že s ohledem na § 27 zákonného článku č. XXXV z roku 1874 bylo potřeba na notářské komory alespoň 15 míst, třebas by všechna nebyla obsazena. Jenže 15 notářů nepůsobilo na Podkarpatské Rusi, byť košická tabule dávala ke zvážení vznik zvláštní notářské komory pro její obvod, tj. pro východní Slovensko a Podkarpatskou Rus, v níž by bylo zohledněno zvláštní postavení Podkarpatské Rusi.⁴⁹ S přihlédnutím na jiné společné úřady (např. zemské vojenské velitelství, obchodní a průmyslovou komoru, poštovní a telegrafní ředitelství, železniční ředitelství a samozřejmě i vrchní soud) by se jednalo o logický krok. Tyto rozvahy však byl odložený ad acta.

Dopisem z 31. května 1934 se prezident Vrchního soudu v Košicích obrátil na Ministerstvo spravedlnosti s návrhem na úpravu prozatímního řešení pozice podkarpatoruských notářů. Dotyčný soud totiž v důsledku změny organizace politické správy převzal na sebe úkoly Referátu pro soudnictví na Podkarpatské Rusi zaniklého koncem roku 1928 a tím i záležitosti veřejných notářů. Jelikož však šlo o minimální a povětšinou bezproblémovou agendu, nebylo co řešit. Stala se však věc, že bylo třeba disciplinárně zakročit proti veřejnému notáři. Soud proto navrhl, aby touto otázkou bylo podle analogie s § 8 zákona č. 40/1922 Sb. z. a n. pověřeno prezídium soudu, ale disciplinární soud by obstarával Správní výbor spojených veřejnonotářských komor na Slovensku v Bratislavě. Tento návrh vyplýval z faktu, že na Podkarpatské Rusi působilo osm veřejných notářů a dva substituti, kteří nemohli dát dohromady potřebných 15 notářů k ustavení samostatné komory. Jelikož ze zákonného článku XXXV/1874 vyplývalo, že notář musí patřit k nějaké komoře (§ 26) a sídla a obvody komor určuje ministr spravedlnosti po slyšení komor (§ 27) s tím, že v sídle komory je zřízen disciplinární soud (§ 190), bylo zřejmé, že disciplinární soud může působit jen u komory, což torpedovalo návrh košického vrchního soudu, který sídlo komory (u Vrchního soudu v Košicích) a sídlo disciplinárního soudu (u Vrchního soudu v Bratislavě) rozděloval a hlavně neodůvodněně zkoušel užít obdobu § 8 zákona č. 40/1922 Sb. z. a n. Provedení by totiž znamenalo, že by prezident soudu fakticky určoval i složení disciplinárního soudu. Ministerský referent neměl „sice ani v nejmenším pochybnosti o nestrannosti presidenta vrchního soudu v Košicích, ale počítám s možností vtipné⁵⁰ obrany disciplinárně stíhaného notáře, která by zásadně nebyla neodůvodněna“. To vedlo ministerstvo k tomu závěru, že bude nejvhodnější připojit podkarpatoruské notáře ke sloučené slovenské komoře veřejných notářů. Věřilo se, že vzdálenost Podkarpatské Rusi od Bratislavy ani jazyk nezpůsobí problémy – v prvním případě pro výjimečnost disciplinárních případů a v druhém případě pro tu skutečnost, že každý veřejný notář musel ovládat jazyk státní. S ohledem na návštěvu Edvarda Beneše na Podkarpatské Rusi během roku 1934 a oživenou diskusi o autonomii se však ministerstvo přeci jen připravovalo na případné negativní ohlasy a chtělo se bránit poukazem, že dosud nevadilo řešení otázky

⁴⁸ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁴⁹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; Státní archiv Zakarpatské oblasti (Державний архів Закарпатської області, dále DAZO), f. 29, opis 1, d. 809, fol. 3.

⁵⁰ Vtipné = ve smyslu pohotové.

Obrázek 2: Otisk razítka Správniho výboru spojených veřejnotářských komor na Slovensku z roku 1937. SNA, fond Správní výbor, kart. 6.

podkarpatoruských notářů soudem ve východoslovenské metropoli, tudíž by neměl vadit ani přesun této otázky k bratislavské notářské komoře. Důležité bylo, že Správní výbor spojených veřejnotářských komor na Slovensku v Bratislavě vyslovil souhlas s připojením podkarpatoruských kolegů. Ministerstvo pak toto opatření jen publikovalo s tím, ať si podkarpatoruští notáři sami vymůžou případné zastoupení ve vedení spojené komory a jejím disciplinárním soudě. K předání spisů podkarpatoruských notářů pak došlo během léta 1934 a spojená komora se nových svěřenců ujala od počátku srpna 1934.⁵¹

Zajímavé je, že několik let předtím podkarpatoruský veřejný notář Ivan Kulawczyk vyvozoval z autonomního postavení Podkarpatské Rusi, že právě toto řešení nepřichází v úvahu a že se musí vyčkat vydání speciálního zákona či nového všeobecného notářského řádu. Kulawczyk tehdy navrhoval tři řešení:

- 1) zákonné ošetření podřízení podkarpatoruských notářů košické soudní tabuli, čímž by byla ale okleštěna notářská samospráva,
- 2) snížení počtu členů notářské komory, kdy by ale téměř každý podkarpatoruský notář byl komorním funkcionářem a
- 3) vznik bratislavské a košické notářské komory, kdy by notáři z východního Slovenska a Podkarpatské Rusi měli jednotnou komoru s určenými počty podkarpatoruských představitelů ve vedení komory.⁵²

Správní výbor po připojení podkarpatoruských kolegů zajišťoval např. distribuci přehledů notářů pro různé zájemce, včetně vydavatelů Batovcova almanachu, ale třeba také v roce

⁵¹ MIKL, M. *Notárstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 58; *VMS*, 16. srpna 1934, roč. XVI., č. 7–8, s. 126; NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; Slovenský národný archív, fond Vrchný súd Bratislava (dále SNA, fond VS Bratislava), kart. 174, inv. č. 170.

⁵² KULAWCZYK, I. Stav ex-lex v notářství na Podkarpatské Rusi. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1928, roč. X., č. 2, s. 11–12.

1935 na podnět pražské komory, která vyjednávala s pojišťovnami ohledně pojištění notářských kaucí (povinného ručení), rozjel akci na zjištění, zda jsou veřejní notáři pojištěni. Kladně odpovědělo jen několik, pro jiné to byl impulz, aby se urychleně pojistili.⁵³ Správní výbor pak také poskytoval košickému vrchnímu soudu statistiky o počtu a národnostním složení notářů a notářských kandidátů. Před rokem 1934 to byl naopak košický vrchní soud, kdo informoval Správní výbor o seznamech notářů a kandidátů na Podkarpatské Rusi.⁵⁴ V rámci spojené komory se podkarpatoruští veřejní notáři se svými slovenskými kolegy zúčastnili sbírky na obranu státu.⁵⁵

V roce 1935 vznikla na základě nápadu německých notářů Stálá delegace notářských komor, která sdružovala dosud roztržštěné notářské komory.⁵⁶ Jejího ustavení 17. listopadu 1935 se účastnili i zástupci z Podkarpatské Rusi, kdy např. Alexander Hassai požadoval, aby zástupci Podkarpatské Rusi mohli přednášet své požadavky v ruštině, zatímco Michal Andráško navrhoval obecně „v řeči podkarpatoruské“, neboť jazyk Podkarpatské Rusi měl určit její sněm, který se za první republiky nikdy nesešel a ve veřejném prostoru probíhalo zápolení mezi ukrajinským, rusínským a ruským jazykovým směrem. Hassai se pak podílel na sestavení kandidátní listiny na předsednictvo, kam byl též navržen⁵⁷ a zvolen.⁵⁸ Hassai tam jel jako náhradník již staříčkého Igora Petrika.⁵⁹ Jednání stálé delegace se podkarpatoruští reprezentanti účastnili soustavně i později,⁶⁰ přičemž vůdčí osobností byl Alexander Hassai.⁶¹ Asi nepřekvapí, že již na přelomu let 1935 a 1936⁶² podala Stálá delegace podnět resortům spravedlnosti, unifikací a vnitra, aby došlo k „přejmenování obecních a obvodních notářů v zemích Slovenské a Podkarpatoruské na „tajemníky“ nebo pod., přičemž poukázáno též na nevhodné, ba v mnohých případech přímo protizákonné provozování listinné agendy těmito obecními notáři“.⁶³ Uvedené memorandum za podkar-

⁵³ SNA, fond Správní výbor spojených veřejnonotářských komor na Slovensku (dále Správní výbor), kart. 6, Složka 1935.

⁵⁴ SNA, fond Správní výbor, kart. 7, Složka Statistika.

⁵⁵ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 63 a 75–77; Sbírká na obranu státu. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1938, roč. XX., č. 6, s. 68; Notáři jubilejnímu fondu na obranu státu. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1938, roč. XX., č. 7, s. 77.

⁵⁶ ČULÍK, J. Stálá delegace notářských komor. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1935, roč. XVII., č. 10, s. 79.

⁵⁷ Zápis o ustavujícím valném shromáždění Stálé delegace notářských komor republiky Československé. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1935, roč. XVII., č. 10, s. 83–85.

⁵⁸ ČÁP, J. *Seznam a statistika notářů (veřejných notářů) v republice Československé*. Nový Bydžov: Nákladem vlastním, 1936, s. 15.

⁵⁹ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

⁶⁰ Ze Stálé delegace notářských komor rep. Čsl. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1937, roč. XIX., č. 2, s. 15.

⁶¹ II. řádné valné shromáždění delegátů Stálé delegace notářských komor Rep. čsl. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1937, roč. XIX., č. 5, s. 44.

⁶² II. řádné valné shromáždění Stálé delegace notářských komor republiky Československé. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 5, s. 46.

⁶³ Ze stálé delegace notářských komor Rep. čsl. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 4, s. 36.

patoruské notáře zpracoval Alexander Hassai, ale resort vnitra, pod nějž obvodní a obecní notáři spadali, na věc nereagoval.⁶⁴

Jak již bylo uvedeno, veřejní notáři dlouhodobě špatně nesli absenci autonomie a např. v roce 1936 trenčínský veřejný notář Michal Slávik zpracoval národnostní statistiku, která pro Slovensko dovozovala, že ze 76 notářů je 56 slovenské, pět české a tři ruské národnosti, zatímco na Podkarpatské Rusi z 10 notářů byl jeden Žid, dva Maďaři a sedm Rusů,⁶⁵ tudíž by byla hravě zaručena loajalita a státní spolehlivost. Problém byl, že zákon č. 167/1920 Sb. z. a n. svázal veřejné notáře s advokáty, kde byl národnostní poměr v neprospěch slovanských národností.⁶⁶ Požadavek byl opětovně přednesen i na Prvním odborovém sjezdu československých právníků v Praze ve dnech 26.–28. září 1936, kde jej podpořili i notáři z historických zemí. Během konferenčních diskusí Vladimír Navrocký zmínil výrazný rozdíl ve zdaňování veřejných notářů oproti obecním a obvodním notářům. Samozřejmě v neprospěch těch prvních. S ohledem na právní služby obecních a obvodních notářů podpořila též advokátní sekce sjezdu požadavek na odstranění soukromé právní praxe obecních a obvodních notářů, a to v rámci boje proti pokoutnictví.⁶⁷ S advokáty pak došlo k ustavení společné Permanentní komise Stálých delegací advokátních a notářských komor Republiky Československé, aby hájila společné zájmy. Ustavující schůze se konala 30. listopadu 1936 a probírala např. otázku osnovy zákona o pokoutnictví či připomínky k návrhu zákona o přímých daních.⁶⁸

O hloubce averze veřejných notářů ke svým obecním a obvodním konkurentům vypovídá dopis veřejného notáře Dimitrije Sobina, který spolupracoval s národními demokraty, adresovaný poslanci Antonínu Hajnovi z roku 1930, kde dokonce uvedl: „Neštěstím zdejšího lidu jsou obvodní notáři,⁶⁹ kteří ještě za maďarského režimu vysávali národ a byli nejhorším nástrojem jeho bídy a utlačování. Instituce tato nebyla odstraněna...“⁷⁰

Kontakty notářů z historických zemích sdružených ve Spolku československých notářů⁷¹ stojících za oborovým časopisem *České právo* s podkarpatoruskými kolegy byly zřejmě zcela minimální, uvážíme-li, že v roce 1932 se museli slovenští kolegové požádat, aby do časopisu více přispívali, neboť kolegové z historických zemí neznají tamní legislativu. Oslyšena však zůstala žádost, aby se časopis přejmenoval na *Československé právo*,⁷² byť i později se tento požadavek opakoval, ale to se již upozorňovalo na to, že vychází sborník „*Právo československé*“. Na valné hromadě 1. května 1937 byl do ústředního výboru

⁶⁴ První sjezd československých notářů v Praze. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 8, s. 76.

⁶⁵ Fakticky se však mohlo jednat nejen o Rusy, ale i Rusíny a Ukrajince.

⁶⁶ SLÁVIK, M. Autonomia veřejných notářů na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 5, s. 42.

⁶⁷ Po první odborovém sjezdu. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 8, s. 73; První sjezd československých notářů v Praze. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 8, s. 75–77.

⁶⁸ Permanentní komise Stálých delegací advokátních a notářských komor Republiky Československé. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 10, s. 97.

⁶⁹ V originále podtrženo autorem dokonce dvakrát.

⁷⁰ ANM, fond Hajn Antonín, kart. 211, inv. č. 5818.

⁷¹ K tomuto spolku viz RŮŽIČKOVÁ, R. *Spolek notářů československých. Diplomová práce*. Plzeň: Fakulta právnická Západočeská univerzita v Plzni, 2023.

⁷² Řádná valná hromada Spolku notářů čsl. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1932, roč. XIV., č. 8, s. 56.

zvolen Alexander Hassai.⁷³ V tomto časopise sice najdeme hojně osobní informací k různým notářským jubileům, ale zásadně z českých zemí.

Zdá se, že kandidáti notářství byli poněkud aktivnější. Spolek československých kandidátů notářství měl referenta pro Slovensko a Podkarpatskou Rus⁷⁴ a později se agendy pro obě východní země ujal výbor spolku.⁷⁵ Vladimír Navrocký a Řehoř Savčinský na XII. řádné valné hromadě Spolku československých kandidátů notářství přednesli návrh na úpravu veřejnonotářských obvodů. Hlavním nositelem kontaktů byl zřejmě Navrocký, který pobyl delší dobu v Praze a vybudoval si zde určité vazby. Výmluvně však je, že hromada vyzvala slovenské a podkarpatoruské kolegy-kandidáty k větší organizační angažovanosti a přimknutí se k již existujícímu spolku,⁷⁶ z čehož můžeme usuzovat, že kandidáti notářství v obou východních částech republiky opomíjeli spolkovou činnost. Zdá se, že oba pánové byli jedini, kteří – i s ohledem na své zájmy – měli zájem tyto kontakty udržovat.⁷⁷

Notáři ve dvacátých letech

Přesné personální složení a obsazení notářských pozic v úplně prvních letech československé správy se nepodařilo dohledat. V březnu 1920 byl Referátem pro soudnictví Civilní správy Podkarpatské Rusi pověřen JUDr. Štěpán Horthy, veřejný notář v Mukačevu, výkonem úřadu veřejného notáře pro obvod Okresního soudu ve Volovém do té doby, než bude s to úlohy vykonávat pro obvod Okresního soudu ve Volovém systemizačně určený veřejný notář v Chustu. Pověřený veřejný notář měl zadání: „Úřední jednání pro obvod tento vésti jest tak, aby spisy obvodu okresního soudu ve Volové se týkající mohly býti později příslušnému notáři předány, po případě, kdyby nebylo možno, pořízen budiž přesný seznam všech úředních úkonů pro tento obvod vykonaných.“ Štěpán Horthy však neměl vůli respektovat jazykový zákon a ovládnout jazyk státní,⁷⁸ tudíž Soudní tabule v Košicích v zastoupení nezřízené notářské komory pro Podkarpatskou Rus i s ohledem na fakt, že mukačevský soudní okres „je největším a nejbohatším okresem na Podkarpatské Rusi a v něm také nejčilejší obchodní ruch je vyvinut“, přišla s návrhem na zřízení druhého místa veřejného notáře v Mukačevu. Ministerstvo spravedlnosti uznalo relevantnost předložených důvodů a nařídila, aby soudní tabule vypsala „neprodleně“ konkurs na druhé místo. Na místo se přihlásili Alexandr Hassai, kandidát advokacie v advokátní kanceláři Jindřicha Vaníčka, Igor Petr Fengya, okresní soudce ve Velkém Berezném, a Jan Solics, advokát v Mukačevu. Soudní tabule preferovala Alexandra Hassaie. Ministerstvo se k tomuto názoru přiklonilo, neboť Fengya byl znám tím, že všemožně podporoval

⁷³ Řádná valná hromada Spolku notářů československých. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1937, roč. XIX., č. 5, s. 44.

⁷⁴ Spolek čl. kandidátů notářství. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1929, roč. XI., č. 5, s. 46.

⁷⁵ Věstník Spolku čl. kandidátů notářství. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1930, roč. XII., č. 4, s. 31.

⁷⁶ XII. řádná valná hromada Spolku československých kandidátů notářství. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1931, roč. XIV., č. 5, s. 38–39.

⁷⁷ 14. řádná valná hromada Spolku československých kandidátů notářství. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1933, roč. XV., č. 7, s. 50.

⁷⁸ Mezi důvody zcela absentovala informace, že se údajně jednalo o vzdáleného příbuzného admirála Horthyho, která se ve spisech, resp. podání jednoho veřejného notáře, objevuje až v roce 1930. NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus I.

maďarštinu a byl považován za nezpůsobilého pro funkci veřejného notáře dle zákona č. 305/1921 Sb. z. a n. Navíc jej nechtěla pustit soudní správa, která se musela v danou dobu vyrovnat s 37 neobsazenými místy soudců. Podobně nedůvěryhodným se zdál být Jan Solics, který navíc chtěl zároveň nadále vykonávat funkci advokáta. Naopak, Alexander Hassai (nar. 26. března 1879), „jenž byl za války s českými lidmi v Dolních Rakousích z důvodů politických internován,“ po svém propuštění působil jako koncipient pražského právníka, ovládal vedle češtiny též ruštinu a ukrajinštinu, plně vyhovoval (podrobněji k této postavě viz dále). Navíc se národnostně neexponoval. Chybějící praxe mu byla prominuta s ohledem na znění normy č. 196/1919 Sb. z. a n. Na jaře 1922 tak byla na Podkarpatské Rusi obsazena dvě místa v Mukačevu, dále v Berehovu, Chustu, Sevluš, Ťačovu a Užhorodě. Existence dvou notářství v Mukačevu však byla brzy shledána jako nepřiměřený luxus, zvláště když bylo nutné obsadit místa veřejných notářů ve Velkém Sevluš a Ťačovu, kde k 1. červenci 1922 byli úřadu veřejného notáře zbavení Jan Guthy a Viktor Kántor. Guthy byl suspendován pro nepořádky a Kántor byl vyšetřován pro podvod... Soudní tabule v Košicích však požádala o povolení vypsát konkurs na uvolněná místa až 13. října 1922. Ministerstvo souhlasilo a 3. listopadu 1922 byl vypsán konkurs, kde vedle podmínky státního občanství, svéprávnosti, zachovalosti a vzdělání se dbalo na ovládnutí ruského či rusínského jazyka. Přihlásil se berehovský soudce Julius Mikola (nar. 18. července 1882), kterého nechtěla soudní tabule uvolnit pro nedostatek soudců, a kandidát notářství Alexandr Tegze-Balabán, jenž nevyhovoval zákonným předpisům. Ve výsledku tak na obou místech byli ponecháni substituti.⁷⁹

Ministerstvo spravedlnosti pak zcela logicky chtělo na místo notáře ve Volovém dosadit mukačevského notáře Štěpána Horthyho, který sice nesložil jazykovou zkoušku u Okresního soudu v Mukačevu dne 8. června 1922 z jazyka státního, ale ruštinu zvládl dostatečně, ač předtím tvrdil, že tento jazyk neovládá natolik, aby v něm mohl úřadovat, tudíž i návrh na přesun do Volového byl odvolán. Soudní tabule v Košicích proto navrhla jeho zbavení funkce veřejného notáře. Předseda zkušební komise Josef Křepinský pak měl po zkoušce rozmluvu s Horthym, kterou inicioval sám veřejný notář a který sdělil, že veškeré své majetky má v Mukačevu a že nemůže přijmout případné přesunutí na jinou veřejnotářskou pozici. Horthy pak požádal ministra o ponechání v Mukačevu s tím, že se češtinu naučí do jednoho roku. Ministerstvo však žádosti nevyhovělo, a naopak chtělo realizovat jeho přesun do Volového, čemuž se Horthy bránil mimo jiné poukazem na nedostatek vhodných prostor pro jeho početnou rodinu, ale bylo zřejmé, že se obává i nižších příjmů. Ministerstvo jej pak pro nenastoupení pozice notáře ve Volovém zcela zbavilo úřadu.⁸⁰

Ťačovský veřejný notariát získal – patrně bez výběrového řízení – v roce 1923 Dimitrij Sobin (nar. 4. listopadu 1875), který vystudoval práva na krakovské univerzitě a měl za sebou bohatý právní životopis, včetně internace během světové války pro politickou nespolehlivost (v celkové délce 32 měsíců a 11 dnů), v letech 1917–1918 působil na frontě, po vzniku republiky byl⁸¹ angažován v užhorodské národní radě,⁸² od května do září 1919 povolán k československé mírové delegaci do Paříže jako zástupce Lemků a posléze se ujal

⁷⁹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁸⁰ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁸¹ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Dimitrij Sobin.

⁸² Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond Kancelář prezidenta republiky, Protokol PR (dále AKPR, fond KPR, Protokol PR), kart. 1, sign. PR I/2.

funkce župního hlavního notáře v Košicích, než se v roce 1923 stal veřejným notářem. Asi nepřekvapí, že v roce 1924 jako trvalého substituta přijal Jana Kulawczyka, který byl za války též internován z politických důvodů a posléze nasazen na frontě. Sobin se v Ťáčovu natolik zabydlel a osvědčil, že se tam v důsledku rozpuštění obecního zastupitelstva stal vládním komisařem dne 25. června 1933. Od 1. ledna 1934 za to pobíral odměnu 1000 korun, které mu byly berním úřadem sráženy na jeho daňový nedoplatek. Tato odměna provokovala místního advokáta Petra Hapku, který si u komory stěžoval, že veřejný notář nesmí mít takový příjem. Zřejmě i pro tamní okresní úřad byla tato kolize překvapením, a to velmi nepříjemným. Pokud však existoval platný právní předpis, tak úřad požádal komoru, aby vyzvala Sobinu, „aby podal demisi ve funkci vládního komisaře města Ťáčova, neboť vzhledem k nevraživosti osobních a politických poměrů na Podkarpatské Rusi, nelze si nepovšimnouti těchto výtek“.⁸³ Jiné stížnosti se však na Sobinu nikdy neobjevily, ale nebyl jediným veřejným notářem, který se ve třicátých letech dostal do problémů.

Na jaře 1921 padl návrh, aby byl do Užhorodu přemístěn veřejný notář Igor Petrik z Turně na místo Julia Bradacse, který nesložil přísahu státu. Soudní tabule navrhovala, aby neproběhlo ani výběrové řízení, neboť Petrik byl Rusín a jediný další veřejný notář, který ovládal místní jazyk, byl Jan Guthy působící v Ťáčově, který však byl vyšetřován pro projednávání pozůstalosti za vyšší poplatky, než které byly povoleny. Ministerstvo spravedlnosti tento tah realizovalo.⁸⁴ Přesun Petrika do hlavního zemského města se záhy ukázal jako velmi moudrý krok. Petrik byl veliký praktik a podle všeho i jazykově a politicky snášenlivý. V roce 1922 s úspěchem požádal, aby mohl službu konat i v maďarštině a němčině, čímž by vyšel vstříc zejména starší klientele, která neovládala nový státní jazyk.⁸⁵

Dopisem ze 4. dubna 1922 podala košická soudní tabule návrh na vznik místa veřejného notáře ve Volovém pro obvod tamního okresního soudu, který dosud spadal do obvodu veřejného notáře v Chustu. Důvodem byla absence železničního spojení (nejbližší železniční stanice Volovec byla vzdálena 42 km) a do Chustu to bylo 62 kilometrů za použití železnice z Volovce. Volovský okres měl dle sčítání z roku 1921 celkem 30.387 obyvatel a chustský okres 68.202.⁸⁶

Notářské místo ve Volovém vniklo na základě výnosu Ministerstva spravedlnosti z 29. dubna 1922,⁸⁷ zatímco v Rachově se tak stalo via facti přeložením veřejného notáře z Humenného na základě výnosu téhož ministerstva.⁸⁸ Ovšem i s obsazením rachovského místa veřejného notáře byly problémy, protože tam nenastoupil službu veřejný notář Štefan Tomka. Jako substitut byl pro tuto pozici navržen veřejný notář v Chustu Josef Krausz. Ministerstvo vzalo návrh na vědomí. Kromě toho na jaře 1922 podala košická soudní tabule návrh na vznik druhého veřejnonotářského místa v Berehově s tím, že nemá smysl mít neobsazená nevýnosná místa v malých městech a účelnějším se jevílo posílit místa ve velkých sídelních jednotkách a snáze tak ošetřit i jazykové potřeby obyvatel. V této

⁸³ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Dimitrij Sobin.

⁸⁴ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁸⁵ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Igor Petrik.

⁸⁶ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁸⁷ *VMŠ*, 15. května 1922, roč. IV., č. 5, s. 82.

⁸⁸ DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 2.

souvislosti pak ministerstvo navrhovalo přesun Stefana Beskyda do Berehova,⁸⁹ ba tento krok byl i oznámen jako hotová věc,⁹⁰ ale v praxi se neuskutečnil.

Na podzim 1924 požádal guvernér Podkarpatské Rusi, aby bylo zváženo vypsaní výběrových řízení na volná místa veřejných notářů, ale před jejich obsazením, aby byl požádán o posudek na podané žádosti. Jednalo se o volná místa v Iršavě, Rachově, Sevluš i Volovém. Zároveň se měla prozkoumat i otázka vzniku notářské komory, ale tento podnět byl odložen s doznáním, že pozice veřejného notáře ve Volovém, která nebyla zcela finančně samostatná, vznikla jen proto, aby tam z Mukačeva mohl být přeložen odbojný notář Štěpán Horthy, který však raději přesídlil do Maďarska. Z toho důvodu se očekávalo, že bude vyhlášen konkurs jen na Iršavu, Rachovo a Sevluš.⁹¹

Seznam veřejných notářů na Podkarpatské Rusi k 23. dubnu 1925		
Sídlo veřejného notáře	Obvod okresního soudu	Jméno a příjmení
Užhorod	Užhorod a Velký Berezný	Igor Petrik
Mukačevo	Mukačevo a Nižní Verecký	Alexander Hassai
Iršava	Iršava	Neobsazeno
Berehovo	Berehovo	Desider Justh
Chust	Chust	Josef Krausz
Ťačevo	Ťačevo	Dimitrij Sobin
Rachovo	Rachovo	Neobsazeno
Volové	Volové	Neobsazeno
Veliký Sevluš	Veliký Sevluš	Neobsazeno

Sestaveno dle: NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 2.

Z přehledu vyplývá, že okresní soudy ve Velkém Berezném a Nižních Vereckách neměly vlastní veřejné notáře. Nový veřejný notář se však navrhoval pouze pro Velký Berezný, který s ohledem na počet obyvatel a roční nápor agendy zaručoval dostatečné příjmy. Naopak se nedoporučoval samostatný veřejný notář pro Nižní Verecký pro chudobu tamního obyvatelstva a nízký početní stav klientely, která vzrostla jen dočasně kvůli vyřizování pozůstalostních záležitostí a agendě prohlášení za mrtvé v důsledku světové války. U Okresního soudu v Nižních Vereckách nebyly ani vedeny pozemkové knihy, což by brzdilo činnost veřejného notáře, který by pak dával určitý smysl až po přesunu agendy pozemkových knih z Mukačeva k tamnímu soudu. Místo toho se doporučovalo vznik veřejného notáře ve Svalavě, kde se zamýšlel vznik nového okresního soudu, který by obhospodařoval i severní část stávajícího rozsáhlého mukačevského okresu.⁹² Pro samotné Mukačevo se zvažoval vznik druhého místa veřejného notáře, které již krátce existovalo

⁸⁹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁹⁰ Notářství na Slovensku. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1922, roč. IV., č. 3, s. 23.

⁹¹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁹² NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 2v.

v letech 1921–1922.⁹³ S přihlédnutím na početnou maďarskou menšinu se doporučovalo, aby tento nový veřejný notář ovládal maďarštinu. Svoji roli hrálo i to, že Mukačevo bylo živým obchodním centrem, a tak bylo zabezpečeno finanční i agendové zatížení nového veřejného notáře. Naopak v důsledku odpadnutí soudního okresu Velký Berezny od užhorodského notáře, kterému měla též ubýt i slovenská část užhorodského okresu, se předpokládalo, že stávající veřejný notář bude přiměřeně vytížen.⁹⁴

Ačkoliv viceguvernér a Civilní správa Podkarpatské Rusi souhlasili s vývody soudní tabule, guvernér Podkarpatské Rusi nebyl pro okamžité zřízení samostatného veřejného notariátu ve Velkém Berezném. Tento postoj zdůvodňoval tamní ekonomickou situací obyvatelstva, která byla dle jeho mínění shodná se situací v Nižních Vereckách. Kromě toho měl Velký Berezny dobré dopravní spojení na Užhorod.⁹⁵

V reakci na vyhlášení výběrového řízení na pozice veřejných notářů v Iršavě, Rachově a Sevluší se přihlásilo sedm zájemců. Viceguvernér se přikláněl k tomu, aby do Sevluše byl přijat Michal Andraško, do Iršavy Vladimír Kutka a do Rachova Ivan Sabov.⁹⁶ Naopak soudní tabule navrhovala do Sevluše Michala Staseva, do Rachova Ivana Sabova a Iršava měla zůstat zatím neobsazena z důvodu malé výnosnosti a dobré obslužnosti z Mukačeva či Berehova. Šlo o to, že zákonné podmínky splnili právě jen Stasev a Sabov, oba ruské národnosti. Částečně vyhovoval i Viktor Kántor, který však nezvládl jazykovou zkoušku ze státního jazyka, a ruštinu ovládal jen obecně, bez odborných výrazů. Hlavně však nebyl považován za důvěryhodného a tabule nechtěla opět jmenovat veřejným notářem někoho, kdo byl před časem tohoto postu zbaven. Ostatní kandidáti nesplňovali zákonné požadavky, např. Jan Kulawczyk (nar. 11. října 1890), kandidát notářství, Michal Andraško, náměstek přednosta sevlušského poručenského úřadu, Vladimír Kutka, užhorodský okresní soudce, a Alexander Tegze-Balaban, advokát v Chustu. Guvernér se dopisem ministrovi a soudní tabuli přimlouval za Sabova a Kutku. Ministerstvo celkový počet přihlášek i výběr vnímalo jako „velmi chudý“. Jelikož Alexander Tegze-Balaban nesplňoval podmínky, tak ani nevadilo to, že se v noci ze 7. na 8. srpna 1925 zúčastnil zpěvu maďarské hymny a bylo na něj podáno trestní oznámení podle zákona na ochranu republiky... Ministerstvo pak stolicí požádalo o doplnění podkladů o doklady o jazykových znalostech kandidátů. Kántor pro podporu své žádosti přislíbil ovládnutí češtiny do jednoho roku a oznamoval zlepšení své ruštiny. Ministerstvo s přihlédnutím k vyjádření podkarpatoruských zástupců přistoupilo k tomu, že Michal Andraško se stal sevlušským a Ivan Sabov rachovským veřejným notářem. Iršavská pozice zůstala neobsazena a od roku 1926 jako tamní substitut vystupoval Viktor Kántor, třebas se uznávalo, že pro ženatého muže se třemi dětmi je to málo výnosná pozice, která by uživila jen svobodného člověka. Umístění získal díky tomu, že ovládal ruský jazyk, zatímco jazyk státní se teprve doučoval. Poněkud nepochopitelně v roce 1928 složil zkoušku z ruštiny, kterou po něm ministerstvo nechtělo.⁹⁷ Andraško se v Sevluší dlouhodobě angažoval ve vedení místní organizaci Československého Červeného kříže.⁹⁸

⁹³ Druhé místo veřejného notáře v Mukačevě vzniklo na základě výnosu Ministerstva spravedlnosti z 3. září 1921. *IVMS*, 25. srpna 1921, roč. III., č. 9, s. 89.

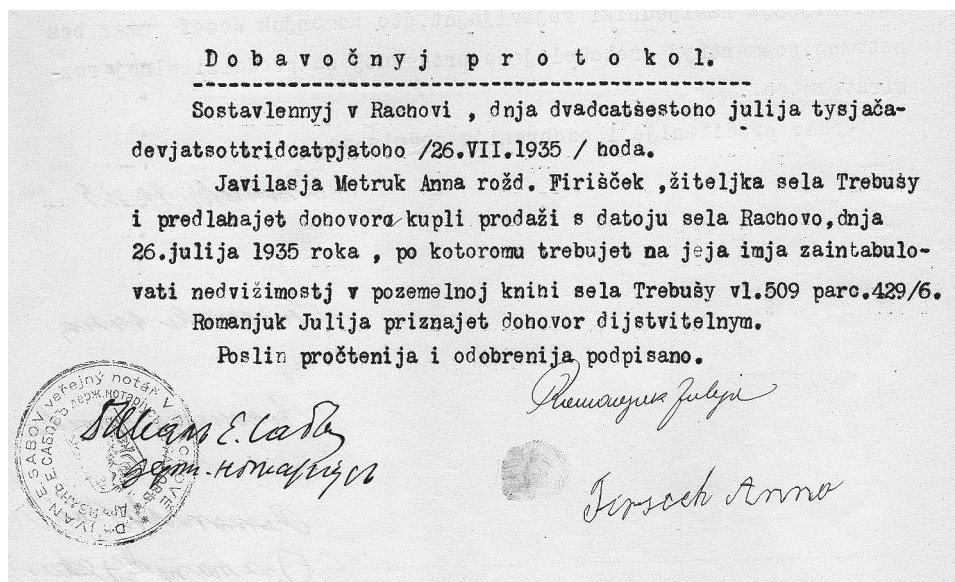
⁹⁴ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 3.

⁹⁵ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 4.

⁹⁶ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1; DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 1, 6–6v, 9–10.

⁹⁷ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

⁹⁸ DAZO, f. 1381, opis 1, d. 1, fol. 1–60v.

Obrázek 3: Analfabetismus, shodnost jmen, laxní přístup klientů k dodržování termínů, nedostatečná a pomalá spisová a archivní rozlučka spolu s neschopností mnoha stran uhradit příslušné poplatky vedly k mnoha obtížím a finančním těžkostem. Alespoň neznalost psaní bylo možné řešit otiskem prstu. SNA, fond Správný výbor, kart. 11, Složka Ivan E. Sabov.

Josef Křepinský jako člen národní demokracie konzultoval s představiteli strany (Antonínem Hajnem a Aloisem Pintou – první byl členem podkarpatoruské komise strany a druhý působil přímo na Podkarpatské Rusi jako zemský zdravotní referent a čelný organizátor strany) a zohledňoval při rozhodování její zájmy, např. v případě Staseva měl v důsledku informací od Aloise Pinty pochybnosti o vhodnosti jeho jmenování a v roce 1926 s radostí využil jazykových nařízení, aby jej nemusel doporučit jako veřejného notáře do Sevluš. Stasev o ni usiloval za pomoci přimluv od Andreje Gagatka, Josefa Kaminského a Antonína Hajna... U posledně jmenovaného bylo též žádáno o intervenci u Křepinského, aby se do Rachova dostal Sabov.⁹⁹

Jmenování veřejným notářem však neznamenalo zaručenou obživu, o čemž se předsvědčil Ivan Sabov, který se stal výnosem Ministerstva spravedlnosti ze 14. července 1926 rachovským notářem. Ve svém malém obvodu měl takové problémy se uživit, takže ani nemohl přijmout další síly, tudíž v letech 1926 až 1936 nečerpal dovolenou. Opravdu kritickým obdobím se pro něj stala hospodářská krize třicátých let, která znásobila i jinak zcela pochopitelné chyby, kvůli kterým byl popotahován. Zatímco chyba ve jménu u negramotných stran by bylo možné pochopit, tak horší bylo, že upadl do dluhů, jednak si na něj stěžoval rachovský okresní soud, že k 1. lednu 1935 měl 577 nevyřízených pozůstalostních věcí došlých do konce roku 1933 (u některých spisů nekonal dokonce čtyři roky) a se soudem prakticky nekomunikoval, dále se šetřilo podezření, že některé věci

⁹⁹ ANM, fond Hajn Antonín, kart. 209, inv. č. 5789.

KONSULAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W UŻHORODZIE

Užhorod, dn. 9 října 1937.
Iva Tolstého 13
Telefon 293

Nr. 735-a/C/191

W sprawie Dr. Jan Szabó
cestovní pas.

Zemskému úřadu pro zemi Podkarpatoruskou

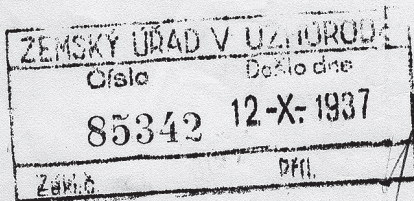
v U ž h o r o d ě .

Polský konsulát zasíla v příloze cestovní pas
Dr. Jana Szabó, veřejného notáře v Rachově, se zdvořilou
žádostí za doručení ho jmenovanému s poznámkou, že vstupní
vizum do Polska vydáno ~~ma~~ nebude.

◀ Dr. Jan Szabó přihlásil se u zdejšího úřadu dne
8.X.1937 ve stavu úplně opilém a na informace referenta,
že za účelem obdržení vizum nutno vyplnit dotazník a za-
pravit konsulární poplatek, oznámil nezdvořilým způsobem
že tak neučiní při čemž dovolil si na velice neslušné
poznámky adresované polským úřadům.

1 příloha.

M. Chałupczyński
M. Chałupczyński
Konsul R.P.

Obrázek 4: Stížnost polského konzulátu v Užhorodě na opilost a související nevhodné chování veřejného notáře Ivana Sabova. SNA, fond Správní výbor, kart. 11, Složka Ivan E. Sabov.

sepisovala a potvrzovala jeho zaměstnankyně. Sabov se bránil neúplnou evidencí pozemkových knih a jejich zastaralostí, jednak tím, že potřebné podklady se dlouho nalézaly v Marmarošské Sihoti a po jejich předání do republiky byl on i soud zahlcen požadavky na úpravy. Připomínal též, že v mnoha obcích jsou spousty osob se stejnými jmény a příjmeními, což stěžuje identifikaci stran, jakož i nečinností předvolaných stran, kdy mnozí na dlouhé měsíce odjíždějí za prací do zahraničí. Uznával, že soud se intenzivně věnuje pozůstalostním věcem, čímž svého veřejného notáře řádně zaměstnával. Ten navíc měl finanční potíže (v roce 1935 mu klienti dlužili téměř 100.000 korun, které byly prakticky nevytahatelné), ba stížnosti na něj chodily i ohledně neplacení různých objednávek od firem v historických zemích a urgencye o zaplacení zaměstnávaly již slovenskou notářskou komoru i v roce 1941, kdy už jen odpovídala, že zůstal v Rachovu a že již nespadá do její kompetence... Sabov upadl do konkurzu 1. dubna 1938, který byl zrušen 7. května 1938, ale i tak byl Sabov písemně pokárán Vrchním soudem v Bratislavě coby disciplinárním soudem. Příznačné však je, že se k jednání nedostavil a ani se neomluvil. Konkurz ostatně u Sabova způsobil i dočasnou suspendaci z funkce veřejného notáře, která byla zrušena krátce po odvolání konkurzu. Všechny tyto problémy pak dosáhly dokonce mezinárodního aspektu, když si na Sabova stěžoval polský konzul v Užhorodě. Ten věc vyřešil tak, že užhorodskému zemskému úřadu v příloze zaslal „cestovní pas Dr. Jana [!] Szabó, veřejného notáře v Rachově“ s tím, že vízum k vstupu do Polska nedostane, neboť se na konzulát dostavil „ve stavu úplně opilém“, odmítl respektovat administrativní postup, jakož i zaplatit konzulární poplatek, přičemž „dovolil si [...] velice neslušné poznámky adresované polským úřadům“.¹⁰⁰

Lépe se dařilo Michalovi Andráškoví (nar. 16. října 1887), jenž jako veřejný notář byl problémový z jiného důvodu. Ačkoliv se hlásil k rusínské národnosti, tak vyhledával zejména maďarskou společnost a bezpečnostními složkami byl veden jako osoba „pochybné politické spolehlivosti“.¹⁰¹ Před jmenováním 14. června 1926 veřejným notářem ve Velké Sevlušci působil v místě jako náměstek přednosta poručenského úřadu I. stolice,¹⁰² díky čemuž příležitostně zavítal i na jednání viceguvernéra se správci županských úřadů, kde se projednávaly některé administrativně-právní záležitosti.¹⁰³ Pracovní problémy se dostavily až v roce 1938, kdy se dostal do skluzu se spisy – nejstarší spis měl tři roky.¹⁰⁴

Veřejnonotářské boje o Mukačevo a první ženská kandidátka notářství na Podkarpatské Rusi

V létě 1926 si mukačevští obyvatelé stěžovali na přetížení místního jediného veřejného notáře a personální poddimenzovanost okresního soudu, z čehož plynula různá zdržení. Na podzim 1926 projevil zájem konceptní úředník Civilní správy Podkarpatské Rusi a někdejší užhorodský župan Jan Želtvay (nar. 6. června 1875) o ustanovení veřejným notářem v Berehově nebo druhým veřejným notářem Mukačeva, ale soudní tabule jeho žádost nedoporučila, neboť nesplňoval zákonné podmínky. Navíc berehovská pozice byla

¹⁰⁰ SNA, fond Správní výbor, kart. 11, Složka Ivan E. Sabov.

¹⁰¹ NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – Zpravodajská ústředna při Policejním ředitelství Praha, sign. 200-198-31, nefol.

¹⁰² SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Michal Andráško.

¹⁰³ NA, fond PMR, kart. 215, sign. 468/1.

¹⁰⁴ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Michal Andráško.

obsazená a druhé místo v Mukačevu nebylo zřízené. Na jaře 1927 pak bylo zjištěno, že Želtvay se domnívá, že se uvolní místo v Berehově v důsledku odchodu Desidera Justha, u nějž však nebylo známo, že by zamýšlel skončit, i když byl vyššího věku a neovládal státní jazyk! Samo ministerstvo pak na jaře 1927 zjistilo, že druhé místo berehovského veřejného notáře bylo skutečně zřízeno, ale výnos z 31. května 1922 nebyl publikován ve Věstníku Ministerstva spravedlnosti, ač k tomu byl dán pokyn. Resort spravedlnosti pak byl ústně informován, že by Ministerstvo vnitra uvítalo Želtvayovo jmenování veřejným notářem.¹⁰⁵

Jan Želtvay měl výhodu nejen v místním původu: od května 1901 do prosince 1902 absolvoval praxi u veřejného notáře, načež přešel do advokacie. V roce 1906 nabyl hodnosti doktora práv na univerzitě v Budapešti a od prosince 1907 do července 1909 se nacházel opět v notářské praxi a posléze do 1. února 1912 v advokátské praxi. V březnu 1912 se stal hlavním archivářem berežské župy. Jeho hlavní aktiva však souvisela s rozpadem monarchie, kdy byl jmenován ministrem tzv. Ruské krajiny, jejímž zřízením se Maďarsko snažilo udržet svoji územní integritu, a vedle toho byl přidělen k mukačevskému guberniu. Po připojení území Podkarpatské Rusi k Československu složil v květnu 1919 slib věrnosti a v srpnu téhož roku se ujal správy županské expozitury v Berehově. V roce 1920 se stal vládním komisařem města Berehova a od června 1921 řídil užhorodskou župu. Oceňovalo se na něm, že „byl jedním z prvních Rusínů, kteří postavili se za ideu československého státu“.¹⁰⁶

S ohledem na politické zásluhy, kontakty na státní správu a zájem resortu vnitra nelze pochybovat o tom, že „jen náhodou“ v létě 1927 vyšel v místně vlivných Podkarpatských hlasech, často označovaných za hlásnou troubou státní správy na Podkarpatské Rusi, článek, který se podívoval připravovanému vzniku druhého místa veřejného notáře v malém pohraničním Berehovu, zatímco v Mukačevu, kde jediný notář měl tolik práce, že musel zaměstnávat šest až osm pomocných sil, který navíc ani neovládal všechny jazyky používané ve městě, zůstávalo jediné místo.¹⁰⁷ Během léta 1927 se za vznik druhého místa veřejného notáře v Mukačevu přimlouvali poslanci František Králík, Anton Štefan a Augustin Vološin, kteří tímto krokem chtěli zajistit místo nějakému dalšímu příslušníkovi místní slovanské inteligence¹⁰⁸ neruské orientace.

Stávající jediný mukačevský veřejný notář Alexander Hassai se na podzim 1927 obrátil na Antonína Hajna, jakožto představitele národní demokracie příznivě nakloněnému problematice Podkarpatské Rusi, ve věci zřízení druhého notářství v Mukačevu. Hassai viděl v tomto aktu snahu ekonomicky eliminovat svoji proruskou aktivitu v množství rozličných spolků vykonávanou zdarma. Hajn se pokusil zakročit, za což Hassai též poděkoval.¹⁰⁹ Hassai zároveň kontaktoval Ministerstvo spravedlnosti, které upozorňoval, že s ideou druhého veřejného notářství nepřišla soudní tabule, která takovou potřebu zjevně neviděla, ale političtí představitelé. Zároveň upozornil, že ač je jeho notářský okres veliký, tak v důsledku chudoby místního obyvatelstva byly příjmy notářství menší než ostatních notářských okresů (užhorodského, berehovského, sevlušského, chustského a řačevského).

¹⁰⁵ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁰⁶ NA, fond PMR, kart. 661.

¹⁰⁷ Podkarpatské hlasy, 9. VII. 1927, č. 153.

¹⁰⁸ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁰⁹ ANM, fond Hajn Antonín, kart. 220, inv. č. 6000.

Zároveň si stěžoval na tvrdou konkurenci mukačevských advokátů. Hassai sice měl množství výpomocných sil, ale také byl pověřován množstvím úkolů, např. substituta veřejného notáře v Iršavě, kde se agenda několik let nevykonávala, a vše zvládl uvést do pořádku. Kromě toho také řešil ve prospěch Státního pozemkového úřadu knihovní vklady přídělů z velkostatku Schönborn-Buchheima, jednoho z největších pozemkových vlastníků na Podkarpatské Rusi. Hassai také upozorňoval, že s ohledem na místní ekonomické poměry musí akceptovat nižší odměny, než jaké jsou předepsány, ale i tak zvýšený zájem o své služby měl zvládat. Navíc se propagoval poskytováním bezplatných právních rad, čímž si vysloužil nesnášenlivost z řad místních advokátů neslovanského původu.¹¹⁰

Hassai zvěděv, že vznik druhého místa je vedeno státně-politickými důvody, tak v jiném svém memorandu nepřesně tvrdil, že v této věci ani neoslovil Ministerstvo spravedlnosti. Jelikož však vše stejně končilo v rukách Josefa Křepinského, tak ministerstvo mělo velmi dobrý přehled. Problém byl, že k požadavku na vznik druhého místa se ve výsledku připojila košická soudní tabule, která byla toho názoru, že jeden notář je více než dostatečně zaměstnán a že obyvatelstvo by jistě uvítalo možnost volby. Navíc bylo známo, že Hassai ovládá jen jazyky československý, ruský, maloruský, polský a německý, kdy s ohledem na charakter města až ostantativně chybí maďarština. V jazykových ani jiných ohledech však na Hassaie nechodily stížnosti, což ministerstvo uznávalo, stejně jako fakt, že s ním soudní tabule, resp. vrchní soud, byl zcela spokojen.¹¹¹

Druhé notářství v Mukačevu bylo zřízeno výnosem Ministerstva spravedlnosti z 21. října 1927.¹¹² Jelikož si Želtvay mezitím doplnil jazykové zkoušky, stal se jako Karpatorus na podzim 1927 preferovaným kandidátem samotné soudní tabule, která dokonce navrhovala nevypisovat konkurs, protože by sotva byl nalezen vhodnější kandidát snad s výjimkou mukačevského kandidáta notářství Jana Kulawczyka. Ovšem za Kulawczyka se přimlouvaly dva oborové spolky (Spolek notářů československých a Spolek československých kandidátů notářství), které nabádaly ministerstvo, aby upřednostnilo někoho, kdo se oboru¹¹³ soustavně věnoval.¹¹⁴ Národnostně se identifikoval ruský a podle všeho patřil k národním demokratům.¹¹⁵ Tabule se též postavila proti obsazení druhého místa veřejného notáře v Berehově pro naprostou neekonomičnost. Soutěž nakonec byla vypsaná a přihlásili se Jan Želtvay, Jan Kulawczyk a Alexandr Tegze-Balaban. V Mukačevu uspěl Želtvay a Kulawczykovi bylo svěřeno Volové, kde byl dosud substitutem Dimitrij Sobin, veřejný notář v Ťačevu. Jelikož však na Volové nebyl dosud vyhlášen konkurs, byl Kulawczyk prozatím pověřen záskokem s tím, že se interně počítalo, že po vyhlášení konkursu mu bude toto místo svěřeno. Toto řešení nakonec vyhrálo a na místo ve Volovém se nakonec hlásil jen Kulawczyk, ale ještě předtím si resort spravedlnosti ověřil jeho státní příslušnost. Tegze-Balaban se přihlásil o místo v Mukačevu pozdě a nebyl nijak zohledněn.¹¹⁶ Koneckonců, jakékoliv ambice Tegze-Balabana na kterékoliv veřejnonotář-

¹¹⁰ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹¹¹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹¹² *VM*, 23. prosince 1927, roč. IX., č. 12, s. 199.

¹¹³ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹¹⁴ A též publikoval v odborném notářském tisku, např. KULAWCZYK, I. Ověřování podpisů na území bývalého práva uherského. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1927, roč. IX., č. 9, s. 76–77.

¹¹⁵ ANM, fond Hajn Antonín, kart. 209, inv. č. 5791.

¹¹⁶ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

Seznam veřejných notářů na Podkarpatské Rusi k 15. listopadu 1928										
Úřední sídlo	Příslušná soudní stolice	Úřadující veřejný notář	Národnost	Počet obyvatelstva						Počet advokátů
				Celkem soudního okresu	Z toho					
					Města	Státních příslušníků v procentech				
						Československých	Ruských	Německých	Maďarských	
Berehovo	Berehovo	Desider Justh	Maďarská	45.074	13.846	2,44	10,62	0,33	76,02	24
Chust	Chust	Josef Krausz	Maďarská	71.535	11.835	1,42	77,73	0,10	5,09	11
Iršava	Berehovo	Neobsazeno	—	41.663	2.245	0,56	83,69	0,68	1,06	5
Mukačevo	Užhorod	Alexander Hassai	Ruská	89.427	20.865	2,70	56,31	5,23	20,98	29
		Jan Želtvay	Rusínská							
Rachov	Chust	Ivan Sabov	Ruská	34.443	6.879	1,88	74,28	2,85	8,31	4
Sevluš	Berehovo	Michal Andráško	Maďarská	66.037	9.248	1,86	59,66	0,14	25,23	10
Ťáčovo	Chust	Dimitrij Sobin	Ruská	82.301	5.399	0,87	60,34	2,30	6,33*	6
Užhorod	Užhorod	Igor Petrik	Ruská	64.573	20.601	20,32	35,24	0,87	32,08	43
Volové	Chust	Jan Kulawczyk	Ruská	30.391	3.740	0,50	83,40	0,19	0,33	4

Sestaveno dle: Statistika stavu notářského (veřejných notářů) a jeho organizací v republice Československé. Stav 15. listopadu 1928. Praha: Sekretariát Notářské komory, 1928, s. 34. Zjevné chyby v křestních jménech a příjmeních opraveny dle archivních podkladů.

*Židovské národnosti 17,10 a rumunské národnosti 13,06 procent.

ské místo ukončil dopis příslušníka agrární strany viceguvernérovi, v němž připomněl, že Tegze-Balaban náležel ke kurtyakovcům¹¹⁷ a v roce 1919 opustil své místo u berehovské justice z důvodu odporu k novému státu.¹¹⁸ Místo pochopitelně nikdy nezískal i s ohledem na dříve zmíněný zpěv maďarské hymny.

¹¹⁷ Jednalo se o členy Autonomního zemědělského svazu, politické strany s úzkými vazbami na Maďarsko.

¹¹⁸ DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 7.

Hassai se nesmířil s existencí konkurence a s dalším memorandem určeným Ministerstvu spravedlnosti se vytasil v květnu 1930, v němž si opět posteskl nad zřízením druhého místa veřejného notáře v Mukačevě, přičemž ale přidal povzdech nad tím, že obvod nebyl mezi oba notáře nijak rozdělen, což údajně občas vyvolávalo zmatky. Hassai však hlavně psal kvůli tomu, že se dozvěděl, že se plánuje zřízení nového okresního soudu ve Svalavě spolu s novou pozicí veřejného notáře, do jehož okruhu působnosti by spadal i obvod Okresního soudu v Nižních Vereckách, a nově měl vzniknout i další post veřejného notáře v Činaděvu, tedy oblasti, kterou dosud zabezpečovali mukačevští veřejní notáři. Ministerstvo vskutku zvažovalo vznik svalavské veřejnonotářské pozice s připojením Nižních Verecek. Hassai proto s ohledem na zmenšení mukačevského veřejnonotářského území navrhoval, aby se druhý veřejný notář přesunul do Berehova. Hassai chtěl zůstat v Mukačevě ve výnosné pozici, protože si vzal půjčku 150.000 korun na stavbu domu. Ministerstvo celé memorandum vzalo na vědomí, ale nemělo potřebu odpovědět.¹¹⁹

Během roku 1934 sice Hassai usiloval o místo v Moravské Ostravě,¹²⁰ ale když zemřel Jan Želtvay 5. září 1934, chtěl toho Hassai využít ke zrušení druhého notářského místa v Mukačevu mimo jiné s poukazem, že: „Správní výbor notářské komory v Bratislavě jmenoval mu náměstkem Julia Marczyho, který jest prý nemocen epilepsií a práce neschopný. Nemá prý také znalosti státního jazyka a jazyka ruského.“ Komora však substitutem jmenovala Štefana Jaczkovitse, dosavadního náměstka Igora Petrika v Užhorodě. U něj je zajímavé, že Jaczkovitsův otec byl uniatským farářem, který byl v roce 1919 zastřelen československými vojáky. Okolnosti neznáme.¹²¹ Hassai pak až počátkem roku 1938 usiloval o přeložení do Slezské Ostravy. Důvody a volbu místa však přesněji neznáme. Příčinou mohlo být to, že i v lukrativním Mukačevu měl koncem první poloviny třicátých let problémy s placením daní, přičemž v roce 1936 jej stihly i dlouhodobé zdravotní problémy, které si vyžádaly více než půlroční pauzu u úřadování.¹²²

Na Alexandra Hassaie byl podán jediný návrh k disciplinárnímu řízení koncem třicátých let, který však disciplinární soud shledal jako neopodstatněný s odůvodněním, že: „Konaným šetřením bolo zistené, že Dr. Alexander Hassaj [!] byvší k tomu danými okolnostiami oprávneny, vyviedol Ivana Šerbana zo svojej kancelárie.“¹²³ Bohužel, detaily neznáme, ale s ohledem na níže uvedené souvislosti můžeme vyslovit hypotézu, že snad souvisely s Hassaiovým rozvodem.

Nutno připomenout, že Alexander Hassai (nar. 26. března 1879) představoval v podkarpatoruském veřejném prostoru význačnou postavu. Po studiích ve Lvově, Vídni a Praze se veřejně angažoval, takže v roce 1914 byl internován a vyšetřován ve Vídni pro velezradu,¹²⁴ v roce 1916 odsouzen k trestu smrti a v roce 1917 amnestován.¹²⁵ Konkrétně seděl od 3. srpna 1914 do 17. července 1917, vlastními slovy: „jak to bylo ostatně se všichni

¹¹⁹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹²⁰ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

¹²¹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹²² SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

¹²³ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

¹²⁴ Seděl ve vídeňském posádkovém vězení, kde byl držen i Karel Kramář. SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

¹²⁵ *Reprezentačný lexikon Slovenska a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Vydavateľstvo Reprezenačného lexikona Slovenska a Podkarpatskej Rusi Academia, 1936, s. 111.

[!] něco vynikajícími Slovany v Rakousko-Uhersku“, načež od 17. listopadu 1917 do 17. listopadu 1919 působil v advokátní kanceláři Jindřicha Vanička, bývalého starosty pražské župy Sokola.¹²⁶ Po první světové válce krátce pracoval na Tiskovém odboru Ministerstva vnitra, kde podle dopisu Františka Soukupa policejnímu řediteli, „nám nyní v Praze koná platné služby, zejména pokud jde o styky s Jugoslávií a karpatskými Rusy“.¹²⁷

Hassai původně chtěl na Podkarpatské Rusi pracovat politicky a přispět k sjednocení některých tamních stran, spolupůsobit při pozvednutí kulturní a hospodářské úrovně země s výhledem na její budoucí předání Rusku, přičemž sám uznával, že se jedná o velmi dlouhodobý výhled. S tímto záměrem seznámil i některé vedoucí politické činitele republiky, ale např. Antonín Švehla byl k jeho politickým aspiracím velmi skeptický (doslova se vyjádřil: „No ať tam jde, ať to zkusí, ať si natluče hlavu.“). Jelikož zároveň požadoval náhradu za války ztracený veškerý majetek,¹²⁸ můžeme se domnívat, že jmenování mukačevským veřejným notářem z 12. listopadu 1921¹²⁹ vycházelo vstříc tomuto přání. Hassai se postupně stal členem předsednictva Městské spořitelny na Královských Vinohradech, pobočky Mukačevo, a členem předsednictva Ruského národního domu.¹³⁰ Skutečnost, že dlouhodobě jediný mukačevský veřejný notář neovládá maďarštinu, byla natolik fascinující, že zaujala dokonce i pracovníky tamní filiálky Národní banky československé, kteří si Hassaie opakovaně vybírali jako vhodného kandidáta do tamního censorského sboru, který napomáhal spolurozhodovat o úvěrech.¹³¹

Jistě není bez zajímavosti, že dne 8. ledna 1928 byla u užhorodského veřejného notáře Igora Petrika složena notářská přísaha první ženskou kandidátkou notářství Julií Hassaiovou, roz. Ježkovou, kandidátkou notářství v Mukačevě,¹³² ačkoliv jen tři roky předtím – alespoň pro historické země – Ministerstvo spravedlnosti sdělilo, že podle zákona č. 75/1871 ř. ž. nic takového možné není, tedy aby ženy byly notářkami či kandidátkami notářství,¹³³ ba i někteří mužští kolegové se k této možnosti stavěli odmítavě,¹³⁴ ale nakonec na podnět notáře Jaroslava Heinitze a pražské notářské komory se Anděla Kozáková stala první substitutkou notářství ve státě. Pravda, muselo se to probojovat u pražského vrchního soudu, který dozal, že notářský řád nevyřazuje ženy z výkonu tohoto povolání.¹³⁵ Julie

¹²⁶ SNA, fond Správný výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

¹²⁷ NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 3051, sign. H1403/2, manipulační období 1941–1950.

¹²⁸ AKPR, fond Kancelář prezidenta republiky, Protokol T, kart. 57, sign. T956/21.

¹²⁹ SNA, fond Správný výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

¹³⁰ *Reprezentatívny lexikon Slovenska a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Vydavateľstvo Reprezentatívneho lexikóna Slovenska a Podkarpatskej Rusi Academia, 1936, s. 111.

¹³¹ Archiv České národní banky, fond Národní banka československá, kart. 1794.

¹³² MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874–1993*. Bratislava: Notárska komora Slovenskej republiky, 2012, s. 49.

¹³³ Dotaz, zda jest možno zapsati ženu do seznamu kandidátů notářství. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1925, roč. VII., č. 2, s. 15 a Notářská komora v Praze. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1925, roč. VII., č. 4, s. 32.

¹³⁴ Např. VOJTÍK, F. Na uváženu (Několik slov k otázce jmenování žen notářem). *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1925, roč. VII., č. 7–8, s. 55–56.

¹³⁵ První substitutka notářství. *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1929, roč. XI., č. 9, s. 79.

Obrázek 5: Alexander Hassai na dokladovém snímku z roku 1919. NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 3051, sign. H1403/2, manipulační období 1941–1950.

(nar. 3. března 1903)¹³⁶ Hassaiová byla manželkou Alexandra Hassaie,¹³⁷ než jejich manželství bylo rozvedeno dne 20. ledna 1938, ale do té doby u něj opakovaně pracovala, ale vystřídal i množství pražských notářských zaměstnavatelů.¹³⁸ Během protektorátu usilovala v Praze o získání notářského místa,¹³⁹ které nakonec od roku 1942 zastávala v Plánici,¹⁴⁰ kde se následně stala členkou KSČ, již pod nově vydaným příjmením Valíková.¹⁴¹

¹³⁶ Její složka v NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 4554, sign. J 1442/6, manipulační období 1941–1950, se bohužel nenachází na místě ani v daném kartonu. Elench pak nepodává zprávu o nějakém dalším přesunu a hledáno bylo jak pod příjmením Ježková, tak Hassaiová. Pod nově vydaným příjmením Valíková se nachází pouze záznam o zaplacení pokuty za překročení uzavírací hodiny v roce 1947. NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 12012, sign. V 542/7, manipulační období 1941–1950.

¹³⁷ NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 3051, sign. H 1403/2, manipulační období 1941–1950.

¹³⁸ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus I.

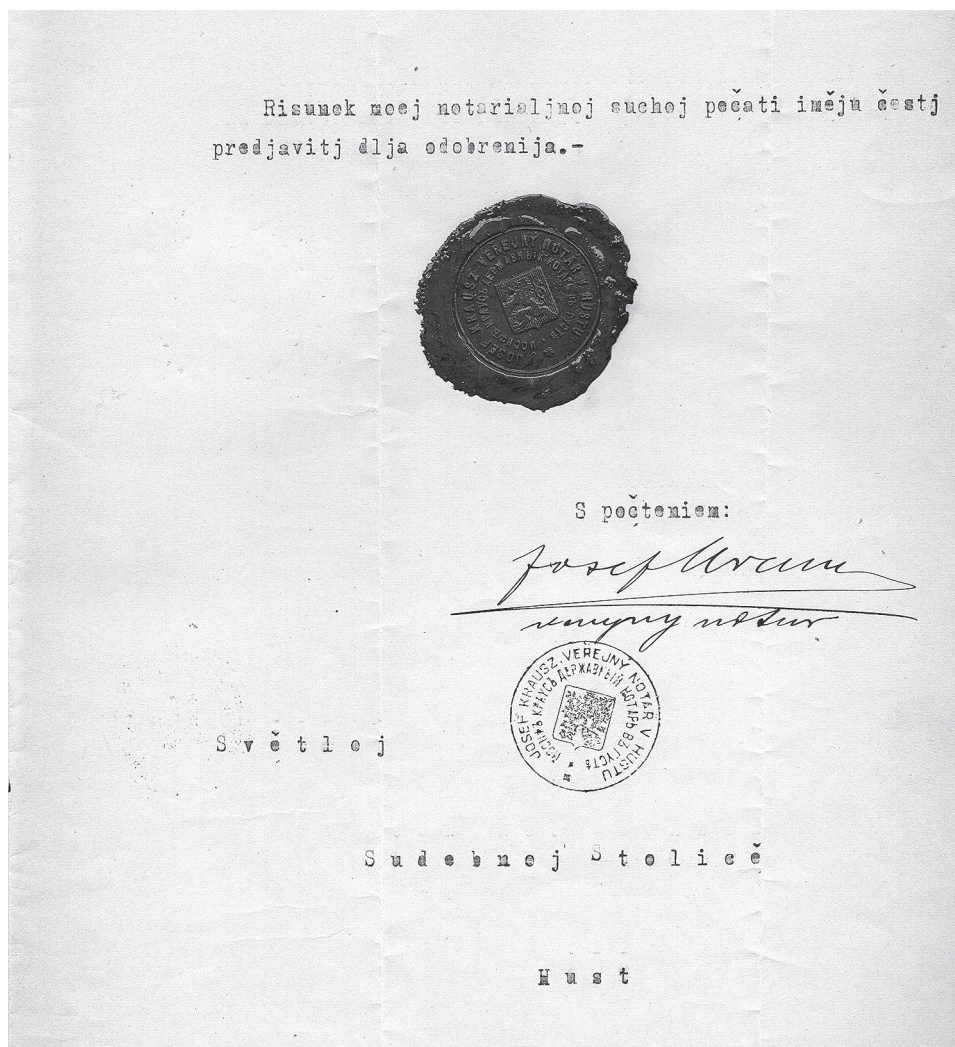
¹³⁹ NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – prezídium, kart. 813, sign. 42/J-21/92, manipulační období 1931–1940, nefol.

¹⁴⁰ Státní okresní archiv Klatovy (dále SOKA Klatovy), fond Notářství Ježková Julie, Plánice, nezpracovaný fond.

¹⁴¹ SOKA Klatovy, fond KSČ – místní organizace Plánice, kart. 1, inv. č. 9.

Notáři ve třicátých letech

Jak je z veřejnonotářských bojů o Mukačevo zřejmé, jazyková pestrost Podkarpatské Rus kladla někdy značné nároky, které se projevovaly ve formální úpravě dokumentů a razítek. Chustský veřejný notář Josef Krausz si v roce 1930 nechal udělat nová razítka, jejichž otisky zaslal ke schválení Krajskému soudu v Chustu. Prezident košického vrchního soudu však dospěl k názoru, že bude muset o stanovisko požádat Ministerstvo spravedlnosti, neboť v latině nebylo Krauszovo příjmení sporné, horší to bylo s fonetickou variantou v azbuce „Kpasc“, jež by při zpětném přepisu do latinky vypadalo jako

Obrázek 6: Schválená podoba pečeti a razítka Josefa Krausze, veřejného notáře v Chustu, z roku 1926. SNA, fond Správný výbor, kart. 9, Složka Josef Krausz.

„Kravs“. Ministerstvo spravedlnosti odmítlo argumentaci, že podobná forma přepisu je běžná, a vyslovilo stanovisko, aby i v azbuce jména „byla psána jen jedním způsobem, ať jsou psána již písmem jakýmkoli, neboť zaujetí jiného stanoviska mohlo by vésti ku zmatkům“. Krajský soud tak měl notáři uložit, „aby si opatřil razítka, v němž jeho rodové jméno bude vyznačeno ruskými literami odpovídajícími přesně latinským literám, jež pro toto jméno užívá“.¹⁴²

Hospodářská krize či rodinné svízele dopadly v první polovině třicátých let i na Krausz, který zejména v roce 1933 vykonával svoji službu nedbale, za což byl následně potrestán. Kromě toho se zjistilo v daném roce, že má stále problémy s finanční správou ohledně placení daní... Krausz již ve dvacátých letech žehral na obtíže při pozůstalostních řízeních, zejména ve spojení s problémy s pozemkovými knihami, resp. obrovským chaosem v nich, kdy některé materiály stále zůstávaly v Rumunsku. Největší starosti v této věci byly s obcí Velatin.¹⁴³

Seznam veřejných notářů na Podkarpatské Rusi k 18. prosinci 1931		
Sídlo veřejného notáře	Obvod okresního soudu	Jméno a příjmení
Užhorod	Užhorod	Igor Petrik
	Velký Berezný	
Mukačevo	Mukačevo	Alexander Hassai, Jan Želtvay
	Nižní Verecky	
Iršava	Iršava	Viktor Kántor
Berehovo	Berehovo	Desider Justh
Sevluš	Sevluš	Michal Andraško
Chust	Chust	Josef Krausz
Ťačovo	Ťačovo	Dimitrij Sobin
Rachovo	Rachovo	Ivan Sabov
Volové	Volové	Jan Kulawczyk

Sestaveno dle: NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

Přes výše zmíněné hospodářské problémy představovala veřejnonotářské pozice žádaný post, o který projevovali zájem i další absolventi právnického vzdělání. Možnost prokázat svůj interest se vyskytla v Berehovu, kde formálně existovaly dvě pozice, ale reálně byla obsazena jen jedna, která se mohla celkem kdykoliv uvolnit.

Na první konkurz s lhůtou do 20. června 1932 se přihlásilo pět kandidátů a po termínu šestý, Bartoloměj Bernát, který byl shledán jako právnický nejschopnější. Část kandidátů nesplňovala podmínky a další byli vyhodnoceni jako velmi slabí právníci, takže se věc odložila s tím, že se otevře ve chvíli, kdy stávající notář Desider Justh, jenž byl

¹⁴² NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁴³ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Josef Krausz.

ve svých 70 letech shledáván za málo výkonného a který ani neměl zájem proniknout do nového zákonodárství, skutečně odejde na odpočinek.¹⁴⁴

O Berehovo, konkrétně druhé notářské místo, projevil roce 1933 zájem advokát Štěpán Jaczkovits (Jackovič, Jakovits, Jaklovič), advokát ze Sereďné. Ministerstvu se do jeho jmenování moc nechtělo, neboť sice byl na počátku dvacátých let hlavním služným, ale byl vyšetřován pro zásobovací přestupek a dále pro přestupek zneužití veřejné pravomoci. Soud však na návrh státního zastupitelství případ zastavil z důvodu kolize, ač vina byla nesporně prokázána.¹⁴⁵ Navíc jako hlavní služný byl opakovaně upozorňován, aby neúřadoval v maďarštině, nýbrž v češtině, ale tomu do svého odvolání z funkce nevyhověl, ba dal příkaz podřízeným obecním notářům, aby do matrik zapisovali v maďarštině.¹⁴⁶ Ministr spravedlnosti proto rozhodl, že druhé místo veřejného notáře v Berehově se nebude obsazovat. Tento postoj zůstal zachován navzdory dotazům resortu unifikací.¹⁴⁷

Státní správa chtěla, aby se místa ujal někdo státně spolehlivý, protože ač se Justh politicky neexponoval, bylo zřejmé, že mu bylo milejší Maďarsko. Ostatně, bylo známo, že za vydělané peníze v Berehově si koupil v Budapešti dům a že tam bude chtít dožít,¹⁴⁸ přičemž krátce před odchodem na odpočinek jej patrně znechutil prohraný spor s berehovskou filiálkou Banky československých legií ohledně příliš vysokých poplatků, kdy se jej jednak nezastal Správní výbor spojených veřejnonotářských komor na Slovensku, jednak se banka nechala zastupovat Mozesem Simonem, jedním ze zakladatelů komunistické strany na Podkarpatské Rusi. Z Justhovy osobní složky je pak zřejmé, že to byl také jediný problém, který měl jako československý veřejný notář.¹⁴⁹ Justhova rezignace¹⁵⁰ uspišila řešení otázky zajištění veřejnonotářských služeb v Berehovu.

O místo se ještě před vyhlášením konkursu přihlásil chustský advokát Miloš Drbal (nar. 25. listopadu 1889) přímo u Ministerstva spravedlnosti. Jeho žádost byla odeslána košickému vrchnímu soudu s tím, aby byla přiložena k žádostem ostatních žadatelů, jakmile bude vypsán konkurs, k čemuž došlo 1. července 1933 s termínem podávání přihlášek do 1. září 1933.¹⁵¹ Vrchní soud v Košicích v zastoupení nezřízené veřejnonotářské komory pro Podkarpatskou Rus publikoval a vyhlašoval veřejné soutěže na místa veřejných notářů,¹⁵² která někdy propagoval v časopise *Právní obzor*,¹⁵³ který od roku 1922 na žádost unifikačního ministerstva vydával jako přílohu věstník tohoto resortu.¹⁵⁴ Mezitím jako substitut za Desidera Justha byl košickým vrchním soudem ustanoven Viktor Kántor, působící jako substitut veřejného notářství v Iršavě. Problémem bylo, že Kántor neměl maďarské jazykové oprávnění, ale potřebné doklady o znalosti tohoto jazyka byly součástí Kántorovy žádosti o místo berehovského veřejného notáře. Proto bylo žádáno, aby ministr udělil

¹⁴⁴ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁴⁵ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁴⁶ AKPR, fond KPR, Protokol PR, kart. 2, sign. PR 668.

¹⁴⁷ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁴⁸ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁴⁹ SNA, fond Správní výbor, kart. 11, Složka Desider Justh.

¹⁵⁰ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁵¹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁵² DAZO, f. 29, opis 1, d. 809, fol. 5.

¹⁵³ Vypsání soutěže. *Právní obzor*, 1933, roč. XVI., s. 620.

¹⁵⁴ OVEČKOVÁ, O. Význam vzniku Československé republiky pre začiatky a rozvoj slovenskej právnej vedy. In: KOBER, J. (ed.) a kol. *Republika právniků*. Praha: Academia, 2021, s. 53.

Kántorovy potřebné oprávnění, které též získal. Ministerstvo do ustanovení substituta nemohlo mluvit, protože bylo v gesci notářské komory, resp. na jejím místě prezidenta Vrchního soudu v Košicích, ale zaujalo ho, že by Kántor byl zcela nezvykle hned dvojnásobným substitutem. Ministerstvo proto chtělo vědět, zda mu budou ponechány oba zástupy. Prezident vrchního soudu byl toho názoru, že „bude-li místo veřejného notáře v Berehově obsazeno jiným žadatelem než Dr. Kántorem, bude slušno ponechat Dr. Kántorovi vzhledem k jeho stáří a bytu v Iršavě substituci neobsazeného místa veřejného notáře v Iršavě“, které bylo málo výnosné. Nicméně po dobu substituování v Berehově mohl být zástupem v Iršavě pověřen někdo jiný, např. notářský kandidát Vladimír Navrocký, který by ovšem musel složit kauci.¹⁵⁵

Vladimír Navrocký (nar. 11. května 1884) vystudoval práva ve Lvově a od 6. srpna 1914 do 3. února 1915 byl vězněn jako politicky podezřelý v olomouckém posádkovém vězení. Ač jej divizní soud zprostil obvinění, byl opět internován do 15. ledna 1916 v internačním táboře v Talerhofu, kde byl 28. června 1915 postaven před vojenský soud pro obvinění ze vzpoury a později 28. prosince 1915 obviněn z radosti z pádu pevnosti Přemyšl. Sice byl znovu zproštěn viny, ale disciplinárnímu trestu neunikl – byl potrestán 30 dny samovazby a dvouhodinovým uvázáním. Následně byl předán k vojenské službě u bývalého pěšího pluku č. 55. Přebírat jej zastihl v Užhorodě a 15. srpna 1919 se stal policejním podkapitánem v Užhorodě. Později přešel do politické správy. Během působení u okresního a župního úřadu ve Velkém Sevlušu se stal předsedou smíšené československo-rumunské komise při regulaci státních hranic.¹⁵⁶ Jeho internaci za války připomínal i tisk.¹⁵⁷ Na místo do Berehova se ani neucházel pro svoji malou znalost maďarštiny, kterou potvrzoval i užhorodský veřejný notář Igor Petrik. Navrockému bylo doporučeno složit zkoušku z maďarštiny. S tímto postupem vyjádřilo ministerstvo souhlas. Naopak nesouhlas projevil Navrocký, který si stěžoval, že Kántor fakticky substituuje tři veřejnonotářská místa – jedno v Iršavě a dvě v Berehově, kde běželo výběrové řízení jen na jedno z nich, zatímco druhé bylo z pokynu ministra zastaveno. Navrocký také tvrdil, že se o místo v Berehově ucházel. Během vyřizování této stížnosti, která byla shledána jako bezdůvodná, Navrocký stáhl své podání a postupovalo se tak, jak bylo navrženo, tj. že po dobu záskoku v Berehově bude Kántor zbaven pověření v Iršavě, kam se doporučoval jako substitut Navrocký. Cílem ale bylo, aby po skončení všech zástupů měl místo i Kántor, u nějž se neočekávalo, že se stane novým veřejným notářem v Berehově, kde i nadále platilo, že ministr chtěl obsadit jen jednu pozici. V roce 1933 ale byl podán návrh na obsazení obou berehovských postů a ministerstvo chtělo, aby se pokračovalo v politice upřednostňování kandidátů notářství před advokáty a důsledným vylučováním soudců. V danou chvíli působili jako nejlepší možnosti Kántor a Jaczkovits. Ministr navíc přišel s ideou, že jmenován bude bývalý senátor Zoltán Farkas, který se původně ucházel o Moldavu, ale žádost formuloval tak, že je ochoten přijmout jakékoliv jiné místo. Zvažovalo se též jmenování Navrockého notářem v Iršavě. Ve výsledku však byl berehovským veřejným notářem jmenován 16. července 1936 Bartoloměj Bernáth a druhé místo zůstalo neobsazeno. Kántor se tak vrátil na místo substituta do Iršavy, kde po dobu jeho záskoku v Berehovu substituoval Navrocký. Ten se

¹⁵⁵ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus I.

¹⁵⁶ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Vladimír Navrocký.

¹⁵⁷ A-Zet, I. I. 1938, č. 1.

Seznam veřejných notářů na Podkarpatské Rusi k 1. lednu 1936										
Úřední sídlo notářovo (okresní soud)	Krajský soud	Okresní úřad	Úřadující veřejný notář	Počet obyvatel		V % národnosti				Počet advokátů
				Celkem soudního okresu	Města	Českoslo- venská	Ruská	Německá a židovská	Maďarská	
Berehovo	Berehovo	Berehovo	Viktor Kántor	55.322	19.007	5,29	11,02	11,38	71,51	27
Chust	Chust	Chust	Josef Krausz	89.461	17.883	3,02	76,11	15,28	5,47	15
Iršava	Berehovo	Iršava	Vladimír Navrocký	47.446	3.065	0,93	84,84	13,63	0,50	6
Mukačevo	Užhorod	Mukačevo	Alexander Hassai	109.057	26.102	5,63	56,34	19,76	18,03	34
			Jan Želtvay ¹⁵⁸							
Nižní Verecky	Užhorod	Svalava	Veřejné notářství nezřízeno	43.426	2.027	3,44	79,62	15	1,83	2
Rachov	Chust	Rachov	Ivan Sabov	41.943	8.893	4,20	73,20	13,33	8,89	5
Sevluš	Berehovo	Sevluš	Michal Andráško	77.308	11.054	2,24	61,71	12,80	24,43	13
Ťačovo	Chust	Ťačovo	Dimitrij Sobin	98.338	7.417	1,93	60,50	19,19	5,50	8
Užhorod	Užhorod	Užhorod	Igor Petrik	69.730	26.675	17,30	40,79	14,75	26,65	54
Velký Berezny	Užhorod	Velký Berezny	Veřejné notářství nezřízeno	53.596	2.989	4,42	88,53	8,71	0,71	5
Volové	Chust	Volové	Ivan Kulawczyk	35.226	4.425	1,48	83,93	14,14	0,29	4

Sestaveno dle: ČÁP, J. Seznam a statistika notářů (veřejných notářů) v republice Československé. Nový Bydžov: Nákladem vlastním, 1936, s. 42.

¹⁵⁸ Sestavovatel tabulky, Josef Čáp, velkoryse, leč mylně, prodloužil Želtvayův život o dva roky. Zesnul totiž 5. září 1934. NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus I.

s řešením nechtěl smířit a podal stížnost na Nejvyšší správní soud, protože již měl padesát let a chtěl jistotu. V podobně nepříjemné situaci byl Kántor, který navíc v té době musel řešit vážnou nemoc své manželky a omezil se jen na memorandum ministerstvu z roku 1934, v němž tvrdil, že dvě notářství v Berehově jsou ekonomicky nereálná. Referent ministerstva se domníval, že druhé místo berehovského notáře by mělo být přinejmenším substituováno, když není obsazeno, ale zjevně svůj názor neprosadil. Kromě toho ministr ještě ani v létě 1938 neměl zájem jmenovat definitivního notáře v Iršavě.¹⁵⁹

Bernáthovo jmenování neušlo kritice v oborovém tisku, kde bylo konstatováno, že na 11 podkarpatorských notářství připadá pět kandidátů, kterým konkuruje 270 advokátů, kteří měli možnost též se stát veřejnými notáři, přičemž mezi nimi bylo podstatně více osob s politickými konexemi. Toto konkrétní jmenování mělo zvýšit zájem kvalitních advokátů o jmenování veřejným notářem, i když o nejnovějším přírůstku do stavu notářského z řad advokátů bylo uvedeno, že nepatřil k nejlepším. Každopádně bylo naříkáno, že dosavadní úzus držený ministrem Alfrédem Meisnerem, který upřednostňoval kandidáty notářství, byl opuštěn.¹⁶⁰ Kritika Bernáthovy odborné úrovně však byla nemístná, neboť se vypracoval na četníkům doporučeného advokáta a s úspěchem se ujímal aktivní role při různých oborových sjezdech.¹⁶¹

Autorem této kritiky byl zřejmě Navrocký, který v této souvislosti otevřeně namítal oprávněnost bratislavské veřejnonotářské komory ve věcech podkarpatorských veřejných notářů s ohledem na autonomnost tohoto území – samozřejmě marně.¹⁶² U ministerstva a komory mu to jistě nepřidalo na oblíbenosti.

Nespokojenost kandidátů notářství se netýkala jen podkarpatorských zájemců, ale byla viditelná i v historických zemích, kde též množství kandidátů vyššího věku s rodinami čekalo na jmenování jako na smilování. Ostatně, v roce 1934 se šířily informace, že do historických zemí mají být překládáni notáři ze Slovenska a Podkarpatské Rusi.¹⁶³

Dne 19. května 1936 zemřel užhorodský veřejný notář Igor Petrik. Jeho náhrada byla v jednání poněkud delší dobu, protože se zároveň zvažovalo zřízení druhého veřejnonotářského místa v zemském hlavním městě. O Užhorod přitom byl pochopitelně značný zájem, např. se v této věci vyjádřil sabinovský veřejný notář Dimitrij Markov či Řehoř Savčinský z Vyšného Svidníku, který měl zájem o Mukačevo či Užhorod, volovský veřejný notář Ivan Kulawczyk, ale i veřejný notář Vasil Ravluk z Michalovců, kandidátka veřejného notářství Julie Ježková-Hassaiová a užhorodský advokát Michal Braščajko, za něž orodoval i Svaz advokátů Podkarpatské Rusi, neboť se v tomto případě objevila zpráva o Braščajkově zadluženosti, která vznikla v éře jeho angažmá na záchranu spolku Prosvita. Prosebné memorandum – s přihlédnutím na fakt, že předsedou svazu byl Michalův bratr Julij – vyvolalo u ministerstva nelibost. Spojená notářská komora mezitím určila za substituta Gabriela Čopeye, který získal právo vyřizovat maďarské spisy. Čopey byl zároveň Petrikovým zetěm a finančním komisařem užhorodské finanční prokuratury, což

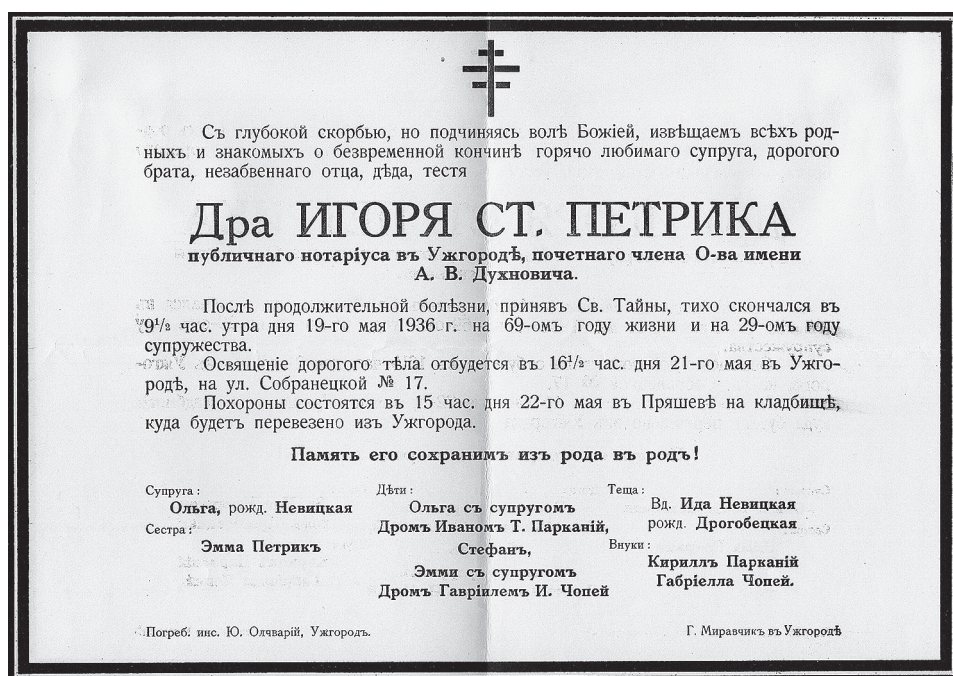
¹⁵⁹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁶⁰ Něco k nové praxi při obsazování míst veřejných notářů na Slovensku a Podkarpatské Rusi (Z kruhů veřejných notářů na Podk. Rusi). *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1936, roč. XVIII., č. 7, s. 68.

¹⁶¹ Např. Hliadka Svazu advokátů ze Slovenska a Podkarp. Rusi. *Právní obzor*, 1934, roč. XVII., s. 464–467.

¹⁶² SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Vladimír Navrocký.

¹⁶³ Proč nejsou rychleji obsazována uprázdněná místa? *České právo. Časopis Spolku notářů československých*, 1934, roč. XVI., č. 6, s. 52.

Obrázek 7: Smuteční oznámení Igora Petrika, z něž vyplývá, že jeho dceru si vzal Ivan Parkányi, zaměstnanec Kanceláře prezidenta republiky, posléze ministr pro Podkarpatskou Rus a guvernér tohoto území. SNA, fond Správný výbor, kart. 9, Složka Igor Petrik.

na začátku roku 1938 napadl Vladimír Navrocký. Ministerstvo bylo – stejně jako stěžovatel – toho názoru, že se jedná o neslučitelné funkce, tudíž požádalo komoru o názor. Finanční správa na dobu výkonu funkce substituta poskytla Čopeyovi dovolenou, kterou dle potřeby prodlužovala, dokud nebude přikročeno k definitivnímu jmenování veřejného notáře. Ministerstvo nebylo zcela spokojeno s tímto řešením, ale věc přenechávalo komoře. Mezitím Navrocký podal na Čopeye trestní oznámení, které bylo ale odložené, jenže na podzim 1938 následovalo Navrockého odvolání. Navrocký pak na Čopeye podal dokonce civilní žalobu o ušlý zisk,¹⁶⁴ ba o věci informovalo i moravskoostravské vydání novin A-Zet, podle nichž k Čopeyovu jmenování došlo i s ohledem na fakt, že Petrik věnoval většinu svého majetku na Ruský národní dům Duchnoviče v Užhorodě,¹⁶⁵ ale jelikož se jednalo o lokální periodikum a věc měla řešit hlavně komora, tak ministerstvo nemělo důvod reagovat.¹⁶⁶ O to, aby se veřejnonotářského postu po Petrikovi ujal Čopey, měla zájem i Petrikova vdova a velmi vřele se za svého zaměstnance přimlouvala i finanční prokuratura, která jej vyličila jako pracovníka „jedinečných kvalit, píle a svědomitosti“. Za připuštění alespoň k substituuování, když už ne přímo k plnohodnotnému jmenování, se

¹⁶⁴ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁶⁵ A-Zet, 1. I., 1938, č. 1.

¹⁶⁶ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

Obrázek 8: Gabriel Čopey (někdy též Csopey, Čapry apod., nar. 19. března 1902) na dokladovém snímku z roku 1926. NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 429, sign. C 1341/12, manipulační období 1921–1930.

přimlouvala i komora, která upozorňovala, že v oblasti absentuje nejen zesnulý Petrik, ale že i mukačevský Hassai má půlroční zdravotní dovolenou. Na brzké jmenování substituta tlačil i užhorodský krajský soud, kterému se kupily nevyřízené spisy,¹⁶⁷ tudíž byl Čopey přijat jako substitut.

Výnosem Ministerstva spravedlnosti ze dne 19. března 1937 se zřídilo místo veřejného notáře ve Velkém Berezném,¹⁶⁸ který ale sídlil v Užhorodě.¹⁶⁹ Krátce nato další výnos téže instituce z 23. března 1937 zřídil druhé místo veřejného notáře v Chustu.¹⁷⁰ O místo v Chustu se následně ucházelo pět a o místo ve Velkém Berezném tři kandidáti. V létě 1937 byl pro Chust vybrán Viktor Kántor a pro Velký Berezný Michal Uscký. Návrh však byl zrušen.¹⁷¹ Správní výbor komory přitom Čopeyovi, Jaczkovitsovi, Kántorovi, Navrockému, Usckému i dalším zájemcům dosvědčil, že ve svých funkcích náměstků či substitutů nemají žádné problémy a není proti nim vedeno žádné disciplinární řízení.¹⁷²

¹⁶⁷ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Igor Petrik.

¹⁶⁸ *VMS*, 15. dubna 1937, roč. XIX., č. 4, s. 43; SNA, fond Správní výbor, kart. 6, Složka 1938.

¹⁶⁹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁷⁰ *VMS*, 15. května 1937, roč. XIX., č. 5, s. 65; SNA, fond Správní výbor, kart. 6, Složka 1938.

¹⁷¹ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁷² SNA, fond Správní výbor, kart. 6, Složka 1938.

Dne 14. července 1938 došlo ke zcela odlišnému jmenování, kdy mohli slavit užhorodští advokáti: pro Užhorod byl vyvolen Michal Braščajko, pro Velký Bereznyj Ivan Židovský a pro Chust Ivan Dolinský.¹⁷³ Židovský měl být sice velkoberezynským veřejným notářem, ale za sídlo mu byl určen Užhorod a ve Velkém Berezném měl úřadovat minimálně jednou týdně. Všichni tři pak ke stvrzení svého jmenování museli prokázat, že byli vymazáni ze seznamu advokátů.¹⁷⁴

Je zřejmé, že zatímco původní návrh nechtěl, aby se advokáti stávali veřejnými notáři, tak toto rozhodnutí bylo ve zcela opačném duchu. Pikantní je, že prezident užhorodského krajského soudu Ilja Hadžega informoval Ministerstvo spravedlnosti, že Dolinský je známý dlužník, který všechen svůj majetek i dluhy ve výši 112.106,80 korun přepsal na svoji tchýni, tudíž jej nebylo možno donutit k zaplacení této částky... Ministerstvo vědělo, že Dolinský je nedůvěryhodný, koneckonců, všechny oslovené úřady se vyjádřily proti tomu, aby mohl vystupovat jako obhájce podle zákona č. 130/1936 Sb. z. a n. Ministr byl o těchto skutečnostech informován ještě před jmenováním,¹⁷⁵ které vyvolalo všeobecnou nespokojenost mezi maďarským a ruský orientovaným obyvatelstvem a jeho tiskem. Ten přinášel rozhořčené zprávy o této volbě (a opomenutí Čopeye, ale menší kritice neušli ani ostatní noví veřejní notáři), neboť Dolinský byl všeobecně považován za daňového defraudanta, což se dle shromážděných vyjádření různých stupňů finanční správy shodovalo s pravdou. Užhorodská finanční prokuratura přímo pochybovala o jeho stavovské cti, neboť před jejím zřízením byl na začátku republiky pověřen všeobecným zastupováním zájmů státu u užhorodské soudní sedrie, ale neváhal brát i případy proti státu a bylo prokázáno, že státu v některých případech způsobil svým konáním škody...¹⁷⁶

Michal Braščajko (nar. 14. října 1883) vystudoval práva v Kluži a ve Vidni, přičemž promoval v Kluži v roce 1910 a o tři roky později (1913) si otevřel advokátní kancelář v Rachově, kterou pak v roce 1920 přesunul do Užhorodu. Vstup do veřejnotářských služeb byl jakýmsi jeho návratem do mládí, kdy v letech 1905–1907 pracoval v kanceláři klužského veřejného notáře. Od gymnaziálních let vyvíjel bohatou žurnalistickou literární činnost (např. byl dopisovatelem časopisů Nedila a Nauka, šéfredaktorem týdeníku Ruska Niva (1920–1924), spolupracovníkem deníku Rusin a od roku 1932 odpovědným redaktorem a vydavatelem týdeníku Ukrajinské slovo), redigoval kalendáře Prosvity, ale spolupodílel se např. i na maďarsko-rusínském právnickém terminologickém slovníku. Braščajko ve své přihlášce uvedl, že v roce 1908 se účastnil porad na založení rusínské politické organizace, kterým byl přítomen též Milan Hodža, a v roce 1911 mimo jiné spolu s Michalem Andráškem, dalším veřejným notářem, již vytvořil onu politickou organizaci, která konala různé přednášky a pěvecká vystoupení. Po první světové válce se podílel na vzniku národních rad v Chustu a Marmarošské Sihoti, které usilovaly o připojení k Ukrajině, ale posléze se spojily s užhorodskou národní radou a požadovaly připojení k Československu. Za to jej Rumuni dvakrát věznili. Po roce 1920 se stal generálním tajemníkem a následně předsedou chliborobské strany, která se po reorganizaci spojila s Československou stranou lidovou, kde působil jako náměstek předsedy strany a opakovaně kandidoval do obou komor Národního shromáždění. Po odborné stránce byl členem zkušební komise pro státní

¹⁷³ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁷⁴ SNA, fond Správní výbor, kart. 6, Složka 1938.

¹⁷⁵ NA, fond MS, kart. 602, sign. II. Karp. Rus 1.

¹⁷⁶ AKPR, fond KPR, Protokol PR, kart. 14, sign. PR 1434.

zkoušky soudcovské a advokátní pro obvod košického vrchního soudu, výboru a městského zastupitelstva města Užhorod, Rady dosud nezřízené advokátní komory v Užhorodě, Národohospodářského sboru pro zemi Podkarpatoruskou, výboru Svazu advokátů na Podkarpatské Rusi, Právnícké jednoty na Slovensku – odbočky v Košicích, předsedou družstva Rusjkij Teatr a též spolku Rusínské školní Matice, dozorčí rady spolku Prosvita, ale i členem Československého Červeného kříže. Po zařízení všech nezbytných kroků, např. složení kauce, otevřel svoji veřejnonotářskou kancelář na Žatkovičově náměstí č. 7 až 22. září 1938...¹⁷⁷

Po smutném podzimu 1938

Výrok první vídeňské arbitráže vedoucí k zabrání jihu Podkarpatské Rusi, včetně jeho největších sídelních jednotek, přiměl Ivana Židovského, aby od listopadu 1938 trvale přesídlil z Užhorodu do Velkého Berezného, jehož veřejným notářem stejně byl. Opustil tak svoji užhorodskou kancelář otevřenou 12. září 1938 na Sobranecké č. 17, kde s výjimkou věci ex offio mohl vykonávat i na území hlavního zemského města ostatní veřejnonotářské úkony.¹⁷⁸

Během druhé republiky podle všeho došlo k jedinému dalšímu jmenování. Událo se 21. února 1939, kdy z pozice autonomního ministra spravedlnosti Augustin Vološin jmenoval nitranského advokáta Ilariona Charaka novým veřejným notářem v Seredném.¹⁷⁹ Je otázkou, zda vůbec někdy zahájil činnost.

Viktor Kántor díky maďarské okupaci byl zbaven nutnosti trápit se disciplinárním řízením, neboť Hlavný soud v Bratislavě dospěl v létě 1939 k přirozenému závěru, že se nebude zabývat věcí osoby, která se nenachází na území Slovenského štátu.¹⁸⁰ Po maďarské okupaci část justičního personálu našla nové uplatnění na Tisově Slovensku, např. chustský veřejný notář Ivan Dolinský se ujal úřadu veřejného notáře v Kremnici¹⁸¹ a ve Stropkově zakotvil Řehoř/Gregor Savčinský, zatímco Michal Uscký se stal náměstkem veřejného notáře v Sabinově¹⁸² a na začátku roku 1945 již působil v Bratislavě, zatímco Savčinský i Dolinský setrvali na svých místech.¹⁸³ Na území Slovenska se vydal též Ivan Židovský, ale ľudácký režim mu žádný veřejnonotářský post neudělil a správní výbor jej vymazal ze seznamu notářů.¹⁸⁴

Alexander Hassai po okupaci získal od bratislavské komory potvrzení, že za jejího dohledu prokázal „velmi dobré schopnosti a chvalitebnú spôsobilosť“.¹⁸⁵ Toto potvrzení se mu jistě hodilo, neboť byl výnosem maďarského vojenského velitele vyhoštěn a přibyl na území protektorátu dne 5. května 1939, kde však sestoupil na pozici notářského kandidáta, kterou držel ještě krátce po osvobození. Během okupace i po válce jezdil na Podkarpatskou Rus. V Mukačevě zanechal dům v ceně 400.000 korun. O ten se patrně staral jeho bratr

¹⁷⁷ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Michal Braščajko.

¹⁷⁸ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Ivan Židovský.

¹⁷⁹ SNA, fond Správní výbor, kart. 7, Složka 1939.

¹⁸⁰ SNA, fond Správní výbor, kart. 11, Složka Viktor Kántor.

¹⁸¹ SNA, fond VS Bratislava, kart. 174, inv. č. 171; fond Správní výbor, kart. 7, Složka 1939.

¹⁸² SNA, fond Správní výbor, kart. 7, Složka 1939.

¹⁸³ SNA, fond Správní výbor, kart. 12, Složka Seznamy.

¹⁸⁴ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Ivan Židovský.

¹⁸⁵ SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai.

Jakub, notářský úředník ve výslužbě, který však byl jugoslávské státní příslušnosti. Další bratr Jan žil v Tarnopoli, ale s ním neudržel styky.¹⁸⁶ Do protektorátu, konkrétně do Prahy, se odstěhoval Jan Kulawczyk, který zde již příležitostně vystupoval pod jménem Kulavčík¹⁸⁷ a hlásil se k české národnosti. Od 15. prosince 1943 bydlel v Písku a pracoval v tamní firmě Ohm. Dle sdělení závodní rady uvedené firmy se během okupace choval nezávadně. Po válce – opět s příjmením Kulawczyk – měl zájem vstoupit do justiční správy.¹⁸⁸ V Mukačevu a Volovém zanechal dva domy.¹⁸⁹ Do protektorátu se sice zajel podívat i Gabriel Čopey,¹⁹⁰ ale jinak setrval na území okupované Podkarpatské Rusi a dočkal se pozice veřejného notáře v Užhorodě.

Po neúspěšném pokusu obnovit čs. správu Podkarpatské Rusi na rozhraní let 1944 a 1945 se tamní veřejní notáři začali přizpůsobovat vzniku pseudostátu Zakarpatská Ukrajina, který zamířil do státoprávního svazku s Ukrajinou sovětskou socialistickou republikou. Veřejní notáři se stali státními zaměstnanci placenými ze státního rozpočtu, kteří vedle svého povolání směli již jen učit a zastávat volené funkce.¹⁹¹ Národní rada Zakarpatské Ukrajiny 23. února 1945 vydala nařízení o organizaci státních notářů v jednotlivých okresních sídlech.¹⁹² V případě potřeby mohla Národní rada Zakarpatské Ukrajiny schvalovat notářské zástupce a tam, kde notáři nebyli vůbec, tak jejich roli plnily vesnické a městské národní výbory. U notářů a jejich zástupců se požadovalo příslušné vzdělání či alespoň dvouletá praxe ve funkci obvodního notáře. Stanoveny byly i požadavky na kandidáty notářství,¹⁹³ přičemž notáři podléhali administrativní i soudní kontrole.¹⁹⁴ Národní rada Zakarpatské Ukrajiny stanovila výnosem z 8. března 1945 notářský tarif.¹⁹⁵ K 25. dubnu 1945 působilo na Zakarpatské Ukrajině celkem 16 notářů a jejich zástupců, přičemž ve městech Berehovo, Mukačevo a Užhorod měli notáři vždy svého zástupce.¹⁹⁶

¹⁸⁶ NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 3051, sign. H 1403/2, manipulační období 1941–1950.

¹⁸⁷ Tuto variantu příjmení příležitostně užíval již dříve, např. v roce 1926 ji v oznámení o zastupování použil Alexander Hassai (SNA, fond Správní výbor, kart. 9, Složka Alexander Hassai), a sám Kulawczyk pak v roce 1937 v hlášení o ztrátě kožené aktovky s cestovním pasem vydaným Okresním úřadem ve Volovém. NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 8177, sign. K 5619/31, manipulační období 1931–1940.

¹⁸⁸ Archiv bezpečnostních složek, fond Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M11661, fol. 72v.

¹⁸⁹ NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 8177, sign. K 5619/42, manipulační období 1931–1940.

¹⁹⁰ Lze tak usuzovat z toho, že jeho spis z fondu Policejní ředitelství Praha II. – prezidium vedený pod sign. 42/C-34/29, manipulační období 1931–1940, byl vyjmut pro potřeby pražského Kriminálního ředitelství zřízeného v roce 1942, z jehož činnosti se však téměř nic nedochovalo.

¹⁹¹ BOLDYŽAR, S. M. Formuvannja organiv notariatu Zakarpats'koji Ukrajiny. *Naukovyy visnyk UŽNU. Serija: Pravo*, Vypusk 55. Tom 1, 2019, s. 8.

¹⁹² NEMEŠ, P. F. – GRIN, O. O. – NESTEROVA, I. A. *Zakarpats'ka Ukrajina: Sud, prokuratura, advokatura, notariat (1944–1946 rr.)*. Užhorod: RIK-U, 2023, s. 220.

¹⁹³ NEMEŠ – GRIN – NESTEROVA, *op. cit.*, s. 221.

¹⁹⁴ NEMEŠ – GRIN – NESTEROVA, *op. cit.*, s. 229.

¹⁹⁵ NEMEŠ – GRIN – NESTEROVA, *op. cit.*, s. 222–224.

¹⁹⁶ NEMEŠ – GRIN – NESTEROVA, *op. cit.*, s. 225.

Státní notáři Zakarpatské Ukrajiny v roce 1945		
Státní notář	Sídlo	Datum jmenování
Michajlo Andraško	Sevluš	17. února 1945
Mikola Jurkuc	Rachov	17. února 1945
Pavel Kossey	Berehovo	22. února 1945
Konstantin Ivančo	Ťačovo	23. března 1945
Jevhen Popovič	Iršava	23. března 1945
Vasil Andrejko	Chust	9. dubna 1945
Armin Francisko Rot	Chust	9. dubna 1945
Gabriel Čopey	Užhorod	11. dubna 1945
Andrij Puškaš	Perečín	15. května 1945
Vasil Vysovčyk	Velký Berezný	20. června 1945

Sestaveno dle: NEMEŠ, P. F. – GRIN, O. O. – NESTEROVA, I. A. *Zakarpats'ka Ukrajina: Sud, prokuratura, advokatura, notariat (1944–1946 rr.)*. Užhorod: RIK-U, 2023, s. 222.

Závěr

Jako v mnoha jiných oblastech správy Podkarpatské Rusi, tak i v oblasti justice přetrvávalo množství dočasných opatření, která se ukázala jako dlouhodobá, ale hlavně funkční, třebaš plně neuspokojovala volání po naplnění autonomního statusu. Též v případě veřejných notářů to většinou bylo dáno tím, že samostatná organizační úprava by s ohledem na velikost a početnost daného území nebyla praktická a životaschopná. Proto byli podkarpatoruští veřejní notáři zprvu spravováni košickou soudní tabulí, resp. tamním vrchním soudem, a posléze připojeni k organizaci slovenských veřejných notářů.

Při pohledu na životopisy mnohých veřejných notářů se pak nelze ubránit dojmu, že se v případě jmenování do funkce jednalo o odměnu za dosavadní politickou či úřední činnost ve prospěch Československa či propagace slovanské vzájemnosti, někdy naopak mohlo jít o saturaci ne zcela spolehlivé veřejně činné osoby. Ačkoliv by se s ohledem na velmi malý počet notářů mohlo zdát, že se jednalo v podkarpatoruských podmínkách o lukrativní pozici zajišťující více než slušný příjem, tak většina tamních veřejných notářů se v první polovině třicátých let dostala do finančních problémů, přičemž ani v době konjunktury nebyla všechna místa natolik ekonomicky výhodná, aby dokázala svým držitelům zajistit dostatečnou obživu. Při vědomí tohoto faktu je zřejmé, jak velmi chudá byla Podkarpatská Rus a v jak zoufalé situaci se nacházela drtivá většina tamního obyvatelstva.